



**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

**Οικονομική κρίση και αλλαγές στα στάδια του κύκλου ζωής
των ατόμων: μια διαχρονική και χωρική προσέγγιση με την
εφαρμογή της μεθόδου Sullivan**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κωνσταντίνα-Καμέλια Λαγουδάκου

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Χρήστος Μπάγκαβος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Επιβλέπων

Αικατερίνη Μιχαλοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Μαρία Συμεωνάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Αθήνα, Ιανουάριος 2016

Copyright © Λαγουδάκου Κωνσταντίνα, 2016.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

*Στην οικογένειά μου,
τους καθηγητές μου,
και τους φίλους μου.*

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΟΟΣΑ (OECD): Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΓΣΕΕ: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας

ΚΕΘΙ: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ.....	6
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
2. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	11
2.1 Πηγές Δεδομένων	11
2.2 Τρόποι Μέτρησης	11
2.2.1. Πίνακες επιβίωσης.	11
2.2.2 Μέθοδος Sullivan.....	15
2.2.3 Ποσοστά εργασιακής κατάστασης.....	16
2.2.4. Προσδόκιμο απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής.....	17
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	19
3.1 Η διαχρονική εργασιακή κατάσταση για το σύνολο του πληθυσμού στην Ελλάδα	19
3.2 Σύγκριση των διαχρονικών μεταβολών κάθε χώρας	24
3.2.2 Σύγκριση των διαχρονικών μεταβολών κάθε χώρας και προσδόκιμο επιβίωσης	33
3.3 Αποτελέσματα με βάση το φύλο.....	40
4. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
ΠΗΓΕΣ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	57

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Προσδόκιμο επιβίωσης (ΠΕ) στην Ελλάδα για το σύνολο του πληθυσμού για το έτος 2005	14
Πίνακας 2 Προσδόκιμο ενεργούς ζωής στην Ελλάδα για το σύνολο του πληθυσμού για το έτος 2005	18
Πίνακας 3 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης στην Ελλάδα το έτος 2005	20
Πίνακας 4 Προσδόκιμο ανεργίας σε έτη για την Ελλάδα για το 2005,2008, 2011 και 2013	22
Πίνακας 5 Προσδόκιμο απασχόλησης σε έτη για την Ελλάδα για το 2005,2008, 2011 και 2013	23
Πίνακας 6 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής σε έτη για την Ελλάδα για το 2005, 2008, 2011 και 2013	23
Πίνακας 7 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργού ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Ελλάδα	25
Πίνακας 8 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Γερμανία	26
Πίνακας 9 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για τη Σουηδία	29
Πίνακας 10 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Ισπανία	30
Πίνακας 11 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Γαλλία	32
Πίνακας 12 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Ελλάδα το 2013	40
Πίνακας 13 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Γερμανία το 2013	41
Πίνακας 14 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Σουηδία το 2013	42
Πίνακας 15 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Ισπανία το 2013	42

Πίνακας 16 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στη Γαλλία το 2013	43
Πίνακας 17 Προσδόκιμο επιβίωσης ανά φύλο για την Ελλάδα, την Γερμανία, την Σουηδία, την Ισπανία και την Γαλλία το 2013	44
Πίνακας 18 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής ως ποσοστό του προσδόκιμου επιβίωσης (MEZ/ΠΕ(%)) ανά φύλο το 2013	45
Πίνακας 19 Παράδειγμα ολοκληρωμένου υπολογισμού πίνακα εργασιακής κατάστασης, Ελλάδα 2013 για το σύνολο του πληθυσμού	58

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1 Προσδόκιμο επιβίωσης για το 2005,2008,2011 και 2013	33
Διάγραμμα 2 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Ελλάδα για την ηλικιακή ομάδα 20-24 ...	37
Διάγραμμα 3 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Γερμανία για την ηλικιακή ομάδα 20-24 .	37
Διάγραμμα 4 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στη Σουηδία για την ηλικιακή ομάδα 20-24	38
Διάγραμμα 5 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Ισπανία για την ηλικιακή ομάδα 20-24 ...	38
Διάγραμμα 6 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στη Γαλλία για την ηλικιακή ομάδα 20-24	39

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία στοχεύει στην ανάδειξη των διαφοροποιήσεων που προκύπτουν στη μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων στην απασχόληση, την ανεργία, και σε μη ενεργό καθεστώς σε σχέση με το φύλο την ηλικία και τη χώρα, ενώ ερευνώνται οι χρονικές τάσεις στα τρία αυτά μεγέθη πριν και μετά την οικονομική κρίση του 2008. Ταυτόχρονα γίνεται μια προσπάθεια να εξεταστεί η χρηστικότητα του δείκτη του προσδόκιμου ετών απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά. Η ανάλυση βασίζεται στην εφαρμογή της μεθόδου Sullivan, και ειδικότερα στον συνδυασμό δεδομένων που αφορούν στη θνησιμότητα με δεδομένα που αναφέρονται στην εργασιακή κατάσταση των ατόμων. Με την επέκταση πινάκων επιβίωσης, υπολογίζονται τα αναμενόμενα έτη συμμετοχής στις τρεις καταστάσεις με τη χρήση δεδομένων που προέρχονται από τη βάση δεδομένων της Eurostat και τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού. Η ανάλυση αφορά στην Ελλάδα, την Ισπανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Σουηδία για τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013. Τα αποτελέσματα μας δείχνουν ότι η οικονομική κρίση του 2008, δεν είχε τις ίδιες επιπτώσεις για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τις τρεις καταστάσεις που αναλύονται. Ταυτόχρονα κρίνεται ότι ο υπολογισμός του προσδόκιμου μη ενεργού χρόνου και απασχόλησης παρέχει χρήσιμα στοιχεία για τον καθορισμό συνταξιοδοτικών πολιτικών που τα ποσοστά συνταξιοδότησης ή η μέση ηλικία αποχώρησης από την εργασία δεν τα παρέχουν. Επιπλέον, συμβάλει στην καλύτερη ανάδειξη των ανισοτήτων που υφίστανται οι γυναίκες αναφορικά με τον ρόλο τους στην οικογένεια. Τέλος, προσφέρει μια διαφορετική απεικόνιση της εργασιακής πραγματικότητας που εστιάζει στον ατομικό κύκλο ζωής των ατόμων και αποτελεί αναγκαίο δείκτη για τον σχεδιασμό πολιτικών που θα στοχεύουν στο πώς τα άτομα θα ενθαρρυνθούν να παραμείνουν στην εργασία για μεγαλύτερο διάστημα. Περαιτέρω διερεύνηση θα μπορούσε να υπάρξει με τον υπολογισμό του προσδόκιμου εκπαίδευσης, συντάξιμου χρόνου και οικογενειακών υποχρεώσεων.

Λέξεις-κλειδιά:

Πίνακες επιβίωσης, Προσδόκιμο απασχόλησης, Προσδόκιμο ανεργίας,
Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, Μέθοδος Sullivan, οικονομική κρίση,
συνταξιοδότηση, οικογενειακές υποχρεώσεις.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα οδήγησαν στην επέκταση της παγκόσμιας ύφεσης το 2007-2009 και δημιούργησαν γρήγορα προβλήματα και στην πραγματική οικονομία. Τα προβλήματα στην αγορά κατοικιών γρήγορα επηρέασαν τους συγγενείς κλάδους με αποτέλεσμα την απώλεια απασχόλησης και τον περιορισμό στην κατανάλωση. Καθώς η ζήτηση μειωνόταν, οι επιχειρήσεις έκλειναν και η ανεργία αυξανόταν (Mankiw & Taylor, 2011). Οι συνέπειες αυτές συνήθως αποτυπώνονται σε πτώση των δεικτών απασχόλησης, αύξησης των δεικτών ανεργίας και σχετικά ασθενών μεταβολών στους δείκτες συμμετοχής. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού στην Ελλάδα, το ποσοστό ανεργίας για τους νέους 25-29 ετών αυξήθηκε από το 13% το 2005, στο 37% το 2013, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε από το 71% στο 49%. Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια οι μεταβολές αυτές να εξεταστούν με γνώμονα την επίπτωση που προκαλούν στη μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων σε συγκεκριμένα στάδια του κύκλου ζωής τους. Ταυτόχρονα, στοχεύει στην ανάδειξη των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται στη μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων στα τρία στάδια του κύκλου ζωής τους δηλαδή στην απασχόληση, την ανεργία, και την ανενεργό κατάσταση σε σχέση με το φύλο την ηλικία και την χώρα ενώ ερευνώνται οι χρονικές τάσεις στα τρία αυτά μεγέθη πριν και μετά την οικονομική κρίση του 2008. Το προσδόκιμο απασχόλησης είναι ο αναμενόμενος αριθμός ετών εργασίας που παραμένουν στη ζωή ενός ατόμου. Ο υπολογισμός και η ανάλυση των προσδόκιμων απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής βασίζεται στην εφαρμογή της μεθόδου Sullivan με την επέκταση πινάκων επιβίωσης, και ειδικότερα στον συνδυασμό δεδομένων που αφορούν στη θνησιμότητα με δεδομένα που αναφέρονται στην εργασιακή κατάσταση των ατόμων (Nurminen, 2012). Στην εργασία εκτιμάται αρχικά, το προσδόκιμο επιβίωσης κατά ηλικία και φύλο. Στη συνέχεια υπολογίζεται η αναμενόμενη μέση διάρκεια ζωής σε στάδια του κύκλου ζωής των ατόμων που αφορούν είτε στη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας (απασχόληση και ανεργία) είτε στη μη-συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία (εκπαίδευση, συνταξιοδότηση, οικογενειακές υποχρεώσεις και φροντίδα εξαρτωμένων μελών και άλλοι λόγοι της μη-συμμετοχής). Τα δεδομένα προέρχονται από τη βάση δεδομένων της Eurostat και αφορούν στις δημογραφικές στατιστικές και στα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού. Η ανάλυση αφορά στην Ελλάδα, τη Ισπανία, την

Γαλλία, τη Γερμανία και τη Σουηδία για τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013. Από τα αποτελέσματα προκύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις αναφορικά με το φύλο, την χώρα αναφοράς και τα διάφορα στάδια του κύκλου ζωής των ατόμων καθώς επίσης και χρονικά, ιδιαίτερα λόγω της επίπτωσης της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2008. Ταυτόχρονα η χρήση του προσδόκιμου των ετών απασχόλησης ως στατιστικό μέτρο κρίνεται πως προσφέρει σημαντικά στοιχεία σε μια σειρά από ζητήματα κοινωνικής πολιτικής όπως είναι ιδιαίτερα η ανάλυση της μη ενεργούς ζωής και οι συνέπειες της αναφορικά με τη συνταξιοδοτική πολιτική καθώς και ο ρόλος της στην ανισότητα αντρών και γυναικών στην εργασία ενώ προσφέρει μια συνολική και διαφορετική απεικόνιση της εργασιακής πραγματικότητας από ότι τα ποσοστά απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής με δυνατότητα συγκριτικής ανάλυσης μεταξύ ηλικιακών ομάδων, χωρών και ανά φύλο. Να σημειωθεί ότι παρόλο που δεν πρόκειται για τον πλέον δημοφιλή τρόπο στατιστικής ανάλυσης, οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και φορείς κοινωνικής πολιτικής ιδιαίτερα στις χώρες του Ευρωπαϊκού βορρά καθώς και πληθώρα εμπειρικών αναλύσεων χρησιμοποιούν το στατιστικό μέτρο του προσδόκιμου απασχόλησης για να απαντήσουν σε μια σειρά από ερωτήματα. Ορισμένα άρθρα συμφωνούν ότι το προσδόκιμο απασχόλησης ως ποσοστό του προσδόκιμου επιβίωσης μειώνεται (Eggleton & Fuchs, 2012) υπογραμμίζοντας την ανάγκη για καινοτόμες πολιτικές για τα προβλήματα που θα προκύψουν ιδιαίτερα σε σχέση με τα συνταξιοδοτικά συστήματα (Whitehouse, 2007), ενώ άλλα πως πρόκειται να συνεχίσει να ακολουθεί ανοδική πορεία (Nurminen, 2012) ανάλογα τη χώρα και τα έτη της ανάλυσης. Οι Hytti και Valaste (2009) αναλύοντας τις διαχρονικές μεταβολές σε 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπέραναν ότι το προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία των 15 ετών είναι υψηλότερο στη Σουηδία, τη Δανία, την Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο ενώ 19 κράτη παρουσίασαν αύξηση τόσο στο προσδόκιμο απασχόλησης όσο και στο συνολικό προσδόκιμο ζωής κατά τη διάρκεια της πενταετίας 2001-2005. Άλλες έρευνες, εστιάζουν στις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ χωρών και ανά φύλο. Οι Dhillon & Ladusingh (2013) για παράδειγμα, συμπεραίνουν ότι η μακροζωία στην Ινδία μεταφράζεται σε μεγαλύτερο προσδοκώμενο χρόνο απασχόλησης για τις γυναίκες αλλά όχι για τους άντρες ενώ οι Krueger & Slesnick (2014) υπογραμμίζουν την ανισότητα που παρατηρείται αναφορικά με τη διάσταση του προσδοκώμενου μη ενεργού χρόνου.

2. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1 Πηγές Δεδομένων

Η δευτερογενής ανάλυση, δηλαδή η περαιτέρω ανάλυση και επεξεργασία αρχείων δεδομένων έγινε κυρίως με βάση τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα στο site της Eurostat από τις έρευνες εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα, διερευνήθηκαν τα αναλυτικά ετήσια αποτελέσματα της έρευνας εργατικού δυναμικού (Labour Force Survey) για τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013 για πέντε ευρωπαϊκές χώρες (Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Σουηδία και Γερμανία). Συγκεκριμένα, κύρια πηγή δεδομένων αποτέλεσε το φύλλο «Population by sex, age, nationality and labour status», που παρέχει πληροφορίες σε απόλυτες τιμές για το εργασιακό καθεστώς του πληθυσμού από το 1995 μέχρι το 2014 για πληθώρα χωρών κατά φύλο και ηλικιακές ομάδες. Χρησιμοποιήθηκε επίσης το φύλλο «Inactive population - Main reason for not seeking employment - Distributions by sex and age» της έρευνας εργατικού δυναμικού όπου παρέχει πληροφορίες για τους λόγους που άτομα σε παραγωγική ηλικία δεν αναζητούν εργασία. Τέλος, χρησιμοποιήθηκε το φύλλο «Deaths by age and sex [demo_magesc]» που αναφέρει τον αριθμό των θανάτων για ένα δεδομένο έτος ανά ηλικία. Να σημειωθεί ότι προτιμήθηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας εργατικού δυναμικού λόγω της συγκρισιμότητας που επιτρέπει μεταξύ των χωρών αλλά και χρονικά.

2.2 Τρόποι Μέτρησης

2.2.1 Πίνακες επιβίωσης.

Για τον υπολογισμό του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για κάθε ηλικιακή ομάδα απαιτούνταν αρχικά η κατασκευή πινάκων επιβίωσης. Ένας πίνακας επιβίωσης απαντάει στο ερώτημα: πόσα χρόνια ζωής έχει μπροστά του ένας άνθρωπος μιας δεδομένης ηλικιακής ομάδας σε μια χώρα και σε ένα συγκεκριμένο έτος. Η απάντηση εξαρτάται από την κατά ηλικία κατανομή της θνησιμότητας, άρα κατ' επέκταση της επιβίωσης (Μπάγκαβος, 2003). Για την κατασκευή του πίνακα επιβίωσης αρκεί να υπολογίσουμε με βάση τα στοιχεία της Eurostat τον πληθυσμό και τους θανάτους για τις αντίστοιχες ηλικιακές ομάδες για τα έτη που μας ενδιαφέρουν ώστε να υπολογίσουμε τον αριθμό των ατόμων που επιβιώνουν σε κάθε ηλικιακή ομάδα, με βάση τους ειδικούς δείκτες θνησιμότητας. Παρακάτω παρατίθεται ως παράδειγμα ο πίνακας επιβίωσης για την Ελλάδα το 2005 για το σύνολο του πληθυσμού

όπως υπολογίστηκε. Με τον ίδιο τρόπο υπολογίστηκαν οι αντίστοιχοι πίνακες για την Ισπανία τη Γαλλία τη Σουηδία και τη Γερμανία, για το 2005, 2008, 2011 και 2013, για το σύνολο του πληθυσμού και ανά φύλο (συνολικά δηλαδή υπολογίστηκαν 60 πίνακες επιβίωσης όπου στη συνέχεια διευρύνθηκαν). Οι πίνακες που υπολογίστηκαν αποτελούν συνεπτυγμένους πίνακες επιβίωσης, δηλαδή ενώ καλύπτουν όλο το φάσμα των ηλικιών εκφράζονται σε τυπικά ηλικιακά διαστήματα (κάτω του ενός έτους, ανά πενταετής ομάδες και τέλος για την ηλικιακή ομάδα 85+ θεωρείται ένα εύρος 10 χρόνων) όπως διαφαίνεται στις πρώτες τρεις στήλες του πίνακα.

Αρχικά, υπολογίζεται το P_x δηλαδή ο πληθυσμός στο μέσο του έτους x που υπολογίζεται με τη βοήθεια του φύλλου «Population by sex, age, nationality and labour status (1 000)». Το P_x πρόκειται για τον μέσο πληθυσμό του έτους t που εξετάζουμε και του έτους $t+1$ για κάθε μεμονωμένη ηλικία που στη συνέχεια ομαδοποιούμε με βάση τα ηλικιακά διαστήματα που έχουμε επιλέξει. Για παράδειγμα το P_x του Πίνακα 1 για την ηλικιακή ομάδα 1-4 είναι το άθροισμα των μέσων πληθυσμών των ηλικιών 1 έως 4. Στη συνέχεια υπολογίζουμε τον αριθμό των θανάτων D_x , αθροίζοντάς τους σύμφωνα με τις ηλικιακές ομάδες που έχουμε επιλέξει και με τη βοήθεια του φύλλου «Deaths by age and sex [demo_mages]». Διαιρώντας των αριθμό των θανάτων με τον πληθυσμό στο μέσο του έτους x για κάθε ηλικιακή ομάδα (D_x/P_x), υπολογίζουμε τον ειδικό δείκτη θνησιμότητας m_x . Με βάση τους δείκτες θνησιμότητας υπολογίζουμε τις πιθανότητες θανάτου ανά ηλικιακή ομάδα για τα άτομα που επιβιώνουν στην αρχή του κάθε ηλικιακού διαστήματος με την εξίσωση:

$$q_x = n \cdot m_x / (1 + (1 - a_x) \cdot 1 \cdot m_x)$$

όπου $a_x = 0.5$ για κάθε ηλικιακή ομάδα το οποίο δηλώνει την υπόθεση ότι οι θάνατοι συμβαίνουν στο μέσο του ηλικιακού διαστήματος.

Στην επόμενη στήλη υπολογίζουμε τους επιζώντες στην αρχή του ηλικιακού διαστήματος I_x θεωρώντας έναν πληθυσμό 100.000 ατόμων, επομένως I_x για την ηλικιακή ομάδα 0 είναι 100.000 άτομα. Αφού γνωρίζουμε τις πιθανότητες θανάτου ανά ηλικιακή ομάδα για τα άτομα που επιβιώνουν στην αρχή του κάθε ηλικιακού διαστήματος (q_x), γνωρίζουμε και την πιθανότητα θανάτου πριν από την ηλικία του ενός έτους. Επομένως από τον πληθυσμό 100.000 ατόμων αναμένουμε να επιβιώσουν $100.000 \cdot (1 - q_x)$ στην αρχή του ηλικιακού διαστήματος 1-4 έτη.

Για τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες ισχύει ο τύπος $I_{x+1} = I_x \cdot (1 - q_x)$

Το επόμενο βήμα είναι ο υπολογισμός του αριθμού των επιζώντων στο μέσο του ηλικιακού διαστήματος όπου προκύπτει από την σχέση:

$$nL_x = (a_x \cdot I_x + (1 - a_x) \cdot I_{x+1}) \cdot n$$

Ειδικά για το πρώτο έτος όπου $n=1$ το nL_x υπολογίζεται ως $0.2 \cdot I_x + 0.8 \cdot I_{x+1}$ και για την ηλικιακή ομάδα 85 ετών και πάνω ως I_x / m_x

Η στήλη T_x υπολογίζει τον συνολικό αριθμό ανθρωποετών όπου απομένουν σε ένα υποθετικό άτομο μιας συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. Ισχύει $T_x = nL_x$ για την ηλικιακή ομάδα 85 ετών και άνω, ενώ για τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες ισχύει

$$T_x = T_{x+1} + nL_x$$

Τέλος το προσδόκιμο επιβίωσης e_x σε κάθε ηλικιακή ομάδα υπολογίζεται από το λόγο T_x προς I_x , δηλαδή διαιρώντας τα συνολικά ανθρωποέτη που απομένουν με τους επιζώντες στην αρχή της αντίστοιχης ηλικιακής ομάδας (Μπάγκαβος, 2012).

Πίνακας 1 Προσδόκιμο επιβίωσης (ΠΕ) στην Ελλάδα για το σύνολο του πληθυσμού για το έτος 2005

[1]	[1a]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7a]	[8]	[9]
Ηλικία στην αρχή του ηλικιακού διαστήματος	Ηλικιακή ομάδα	Πληθυσμός στο μέσο του έτους	Αριθμός θανάτων	Ειδικός δείκτης θνησιμότητας	Πιθανότητα θανάτου στη διάρκεια της ηλικίας x	Επιζώντες στην αρχή της ηλικίας x	Επιζώντες στο μέσο της ηλικίας x	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών από την ηλικία x και άνω	Προσδόκιμο Επιβίωσης (ΠΕ) στην ηλικία x
x	x - x+n	n	Px	Dx	mx	ax	nLx	Tx	ex
0	0	1	105,139.50	409	0.0039	0.5	99689	7947921	79.5
1	1-4	4	423,720.50	84	0.0002	0.5	398289	7848232	78.8
5	5-9	5	536,343.50	88	0.0002	0.5	497460	7449943	74.8
10	10-14	5	569,142.00	90	0.0002	0.5	497059	6952483	69.9
15	15-19	5	633,683.50	259	0.0004	0.5	496356	6455423	65.0
20	20-24	5	774,943.50	577	0.0007	0.5	494927	5959068	60.1
25	25-29	5	846,273.00	652	0.0008	0.5	493056	5464140	55.3
30	30-34	5	850,992.00	618	0.0007	0.5	491215	4971084	50.5
35	35-39	5	861,334.00	875	0.0010	0.5	489081	4479869	45.7
40	40-44	5	788,826.50	1116	0.0014	0.5	486119	3990788	40.9
45	45-49	5	758,897.50	1730	0.0023	0.5	481655	3504669	36.2
50	50-54	5	685,265.50	2561	0.0037	0.5	474477	3023014	31.6
55	55-59	5	663,572.00	3771	0.0057	0.5	463459	2548537	27.1
60	60-64	5	557,106.00	4360	0.0078	0.5	448108	2085078	22.8
65	65-69	5	604,586.00	7631	0.0126	0.5	425901	1636970	18.6
70	70-74	5	563,204.50	12509	0.0222	0.5	390764	1211069	14.7
75	75-79	5	448,332.00	18604	0.0415	0.5	334378	820305	11.1
80	80-84	5	247,320.50	18731	0.0757	0.5	251980	485926	8.1
85+	85+	10	174,231.00	30426	0.1746	0.5	233946	233946	5.7

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

2.2.2 Μέθοδος Sullivan

Έχοντας υπολογίζει το προσδόκιμο επιβίωσης απομένει να προσθέσουμε στους υπολογισμούς μας τα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ώστε να εξαχθούν τα προσδόκιμα χρόνια όπου ένα άτομο θα απασχολείται, θα είναι μη ενεργό ή θα είναι σε καθεστώς ανεργίας. Ουσιαστικά τα χρόνια που απομένουν σε κάθε άτομο διαχωρίζονται σε αυτές τις τρεις καταστάσεις με την μέθοδο του Sullivan. Η μέθοδος Sullivan αρχικά χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό του προσδόκιμου υγείας και συνδυάζει στοιχεία που παρέχονται από έναν πίνακα επιβίωσης και από έρευνες αναφορικά με τις διαστάσεις υγείας. Το προσδόκιμο υγείας που τελικά υπολογίζεται με τη μέθοδο Sullivan είναι ο αριθμός των ετών που απομένουν για ένα άτομο σε μια συγκεκριμένη ηλικία να ζήσει σε μια υγιή κατάσταση (όπως αυτή έχει οριστεί) και τα χρόνια που απομένουν να ζήσει σε μια κακή κατάσταση υγείας (Eurostat, 2014).

Στην παρούσα εργασία με τη χρήση της λογικής της μεθόδου Sullivan, υπολογίζεται το προσδόκιμο απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής. Πρόκειται για τρεις καταστάσεις όπου είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και περικλείουν κάθε πιθανότητα εργασιακής κατάστασης που μπορεί ένα άτομο να βρίσκεται. Δηλαδή ένα άτομο για κάθε δεδομένη στιγμή θα βρίσκεται ή μη ενεργό ή θα απασχολείται ή θα είναι υπό καθεστώς ανεργίας όπως αντίστοιχα μπορεί να βρίσκεται είτε σε καλή είτε σε κακή κατάσταση υγείας. Το προσδόκιμο απασχόλησης (*working-life expectancy*), για παράδειγμα, είναι ο αριθμός των ετών που αναμένεται να απομένουν για ένα άτομο να εργάζεται σε μια συγκεκριμένη ηλικία και προσφέρει διαφορετικά στοιχεία από τα αντίστοιχα ποσοστά απασχόλησης. Ιδιαίτερα εάν τα στοιχεία αυτά αναλυθούν ως κομμάτι του κύκλου εργασιακής ζωής ενός ατόμου μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για το πώς αλληλεπιδρούν με την ανεργία και τους λόγους όπου ένα άτομο παραμένει ανενεργό (Finnish Centre for Pensions, 2012). Ένα μεγάλο πλεονέκτημα της χρήσης της μεθόδου Sullivan είναι ότι προσφέρει συγκρίσιμα αποτελέσματα (αφού όλα τα δεδομένα πάρθηκαν από τις Έρευνες Εργατικού Δυναμικού) που μας επιτρέπουν να παρακολουθούμε την μέση διάρκεια παραμονής στα διάφορα στάδια εργασιακής ζωής διαχρονικά αλλά και μεταξύ διαφόρων χωρών. Παράλληλα, προσφέρει την δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των δυο φύλων αλλά και των διαφόρων ηλικιακών ομάδων (Hytti & Valaste, 2009).

2.2.3 Ποσοστά εργασιακής κατάστασης

Για τον υπολογισμό του προσδόκιμου εργασιακής κατάστασης πρώτο βήμα είναι ο υπολογισμός των ποσοστών εργασιακής κατάστασης και η ομαδοποίησή τους κατά ηλικιακές ομάδες. Από τις έρευνες εργατικού δυναμικού για τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013 πάρθηκαν στοιχεία που αφορούσαν το εργατικό δυναμικό και τον μη ενεργό πληθυσμό για την Ελλάδα, την Ισπανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Σουηδία. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός (εργατικό δυναμικό) περιλαμβάνει τους απασχολούμενους-εργαζόμενους και τους ανέργους. Με βάση τους ορισμούς της Eurostat για τις έρευνες εργατικού δυναμικού, οι απασχολούμενοι είναι τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω τα οποία εκτελούν εργασίες έναντι αμοιβής ακόμα και για μία ώρα την εβδομάδα. Στους άνεργους συγκαταλέγονται τα άτομα ηλικίας 15-74 όπου δεν εργάζονται αλλά είναι άμεσα διαθέσιμοι για εργασία, δηλαδή είτε αναζητούν ενεργά εργασία τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είτε έχουν βρει εργασία όπου θα απασχοληθούν μέσα στους επόμενους τρεις μήνες. Ο αριθμός των ατόμων που δεν απασχολούνται και δεν ψάχνουν εργασία (δηλαδή δεν είναι άνεργοι) αποτελούν τον μη ενεργό πληθυσμό. Στον μη ενεργό πληθυσμό περιλαμβάνονται τα άτομα που δεν αναζητούν εργασία διότι σπουδάζουν ή εκπαιδεύονται, έχουν συνταξιοδοτηθεί, δεν μπορούν να εργαστούν λόγω αρρώστιας ή αναπηρίας, έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις ή φροντίζουν εξαρτημένα μέλη κ.ο.κ. Οι τρεις αυτές καταστάσεις στις οποίες κατανέμεται ο πληθυσμός (άνεργοι απασχολούμενοι και μη ενεργό δυναμικό), υπολογίστηκαν για ομαδοποιημένες ομάδες από την ηλικία των 15 ετών συνολικά, και ανά φύλο για τις πέντε προαναφερθείσες χώρες.

Απαραίτητη στατιστική επεξεργασία υπήρξε η μετατροπή των απόλυτων τιμών σε ποσοστά με βάση τον συνολικό πληθυσμό όπως αυτός υπολογίζεται στο φύλλο «Population by sex, age, nationality and labour status (1 000)» ώστε να διευκολυνθεί η συγκριτική μελέτη μεταξύ των μεγεθών απασχόλησης του εργατικού δυναμικού και της ανεργίας, μεταξύ χωρών ή με βάση ορισμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά. Το ποσοστό ή δείκτης απασχόλησης, υπολογίστηκε ως ο λόγος του αριθμού των απασχολούμενων ατόμων προς τον πληθυσμό της αντίστοιχης ηλικιακής ομάδας ενώ δεν γίνεται διάκριση μεταξύ μερικής και πλήρους απασχόλησης στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Αντίστοιχα, όλα τα ποσοστά αναφέρονται ως προς τον πληθυσμό, κάτι που διαφοροποιεί τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουμε την ανεργία. Ενώ ο

δείκτης ανεργίας είναι οι άνεργοι προς το εργατικό δυναμικό, στην ανάλυσή μας παίρνουμε τους ανέργους προς τον πληθυσμό γιατί θέλουμε να υπολογίσουμε την μέση διάρκεια παραμονής στην ανεργία.

2.2.4. Προσδόκιμο απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής

Έχοντας πλέον όλα τα απαραίτητα στοιχεία προσθέτουμε στον πίνακα επιβίωσης τα ποσοστά μη ενεργού πληθυσμού ανά ηλικιακές ομάδες όπως φαίνεται στον Πίνακα 2. Οι επιζώντες ενεργοί στο μέσο της ηλικίας (ΕΠΕ) για κάθε ομάδα υπολογίζονται αφαιρώντας από τη μονάδα τα ποσοστά μη ενεργού πληθυσμού και πολλαπλασιάζοντας το αποτέλεσμα με τους επιζώντες στο μέσο της ηλικίας x (nLx). Ο συνολικός αριθμός ενεργών ανθρωποετών (EAN) ουσιαστικά υπολογίζει τον αριθμό των ατόμων που είναι ενεργοί από μια δεδομένη ομάδα και άνω. Για παράδειγμα στην γραμμή της ηλικιακής ομάδας 40 έως 44 θα αναγράφεται το πλήθος των ατόμων από τα 40 έτη και πάνω που ένα δεδομένο έτος θα περιλαμβάνονται στον ενεργό πληθυσμό. Επειδή ο υπολογισμός αφορά ένα συγκεκριμένο έτος το αποτέλεσμα μπορεί να ερμηνευτεί και ως ανθρωποέτη ενεργούς ζωής και υπολογίζεται θεωρώντας ότι για την ηλικιακή ομάδα 85 ετών και άνω είναι μηδέν ενώ για τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες ισχύει

$$EAN = EAN_{x+1} + ΕΠΕ.$$

Το προσδόκιμο ενεργούς ζωής σε μία ηλικία x σε έτη (EZ), υπολογίζεται ως ο λόγος του συνολικού αριθμού ανθρωποετών ενεργών από την ηλικία x και άνω, προς το I_x . Εάν θέλουμε να γνωρίζουμε το ποσοστό ενεργούς ζωής που απομένει σε ένα άτομο και όχι τα χρόνια υπολογίζουμε τον λόγο

$$EZ/e_x * 100$$

Αντίστοιχα, για την εύρεση του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής υπολογίζουμε το ποσοστό ενεργών στην ηλικία x , για το προσδόκιμο ανεργίας σε έτη υπολογίζουμε το ποσοστό απασχολούμενων και μη ενεργών, και για το προσδόκιμο απασχόλησης, υπολογίζουμε το ποσοστό ανέργων και μη ενεργών. Στη συνέχεια υπολογίζουμε τους επιζώντες με την αντίστοιχη εργασιακή κατάσταση για κάθε ηλικιακή ομάδα και τα ανθρωποέτη όπως κάναμε για τα ενεργά άτομα.

Πίνακας 2 Προσδόκιμο ενεργούς ζωής στην Ελλάδα για το σύνολο του πληθυσμού για το έτος 2005

Επιζώντες στην αρχή της ηλικίας x	Επιζώντες στο μέσο της ηλικίας x	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών από την ηλικία x και άνω	Προσδόκιμο Επιβίωσης(ΠΕ) στην ηλικία x	Ποσοστό μη-ενεργών (inactives) στην ηλικία x	Επιζώντες ενεργοί (actives) στο μέσο της ηλικίας x	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών ενεργών (actives) από την ηλικία x και άνω	DFLEx	Λόγος ΕΖ/ΠΕ (%) στην ηλικία x
lx	nLx	Tx	ex	pix	EPE	EAN	DFLEx	%dfl/tle
100000	99689	7947921	79.5	1.0000	0	3128314	31.3	39.4
99612	398289	7848232	78.8	1.0000	0	3128314	31.4	39.9
99533	497460	7449943	74.8	1.0000	0	3128314	31.4	42.0
99451	497059	6952483	69.9	1.0000	0	3128314	31.5	45.0
99373	496356	6455423	65.0	0.8959	51668	3128314	31.5	48.5
99170	494927	5959068	60.1	0.4696	262534	3076646	31.0	51.6
98801	493056	5464140	55.3	0.1584	414936	2814113	28.5	51.5
98421	491215	4971084	50.5	0.1457	419629	2399176	24.4	48.3
98065	489081	4479869	45.7	0.1476	416869	1979547	20.2	44.2
97568	486119	3990788	40.9	0.1637	406529	1562679	16.0	39.2
96880	481655	3504669	36.2	0.2177	376801	1156150	11.9	33.0
95782	474477	3023014	31.6	0.3008	331732	779349	8.1	25.8
94009	463459	2548537	27.1	0.4690	246103	447618	4.8	17.6
91375	448108	2085078	22.8	0.6759	145241	201515	2.2	9.7
87868	425901	1636970	18.6	0.9043	40766	56274	0.6	3.4
82492	390764	1211069	14.7	0.9682	12429	15508	0.2	1.3
73813	334378	820305	11.1	0.9908	3078	3078	0.0	0.4
59938	251980	485926	8.1	1.0000	0	0	0.0	0.0
40854	233946	233946	5.7	1.0000	0	0	0.0	0.0

Πηγή Υπολογισμοί που βασίζονται στα στοιχεία της Eurostat

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Με την ανάλυση που προηγήθηκε, δημιουργήθηκαν 60 διευρυμένοι πίνακες επιβίωσης. Παράδειγμα ολόκληρου του υπολογισμού που απαιτείται δίνεται στο παράρτημα (Πίνακας 19). Για κάθε μια από τις πέντε χώρες, δημιουργήθηκαν 12 πίνακες που υπολογίζεται το προσδόκιμο εργασίας, μη ενεργούς ζωής και ανεργίας για το σύνολο του πληθυσμού καθώς και για τις γυναίκες και τους άντρες ξεχωριστά. Επιλέχθηκαν τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013 ώστε να μελετηθούν διαχρονικά οι καταστάσεις εργασιακής ζωής και να συμπεριληφθεί η επίδραση της οικονομικής κρίσης σε αυτά.

3.1 Η διαχρονική εργασιακή κατάσταση για το σύνολο του πληθυσμού στην Ελλάδα

Οι Πίνακες 1 και 2 παρουσιάζουν τους υπολογισμούς που προηγήθηκαν της εύρεσης της παραμονής σε κάθε εργασιακή κατάσταση στην Ελλάδα για το έτος 2005. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Στη πρώτη στήλη του πίνακα e_x , έχει υπολογιστεί το προσδόκιμο επιβίωσης για κάθε ηλικιακή ομάδα. Για παράδειγμα, ένα άτομο όπου το 2005 στην Ελλάδα άνηκε στην ηλικιακή ομάδα 25-29, προσδοκούμε να ζήσει ακόμα 55,3 χρόνια. Σύμφωνα με τις επόμενες στήλες, από τα 55,3 χρόνια που απομένουν σε αυτό το υποθετικό άτομο, τα 26,8 χρόνια θα παραμείνει μη ενεργό, δηλαδή δεν θα εργάζεται ούτε θα επιδιώκει να βρει εργασία, είτε διότι θα σπουδάζει, θα είναι συνταξιοδοτημένο κ.α. Επιπλέον θα απασχολείται για 26,2 χρόνια ακόμα μέχρι το τέλος της ζωής του, και θα παραμείνει σε καθεστώς ανεργίας για 2,3 χρόνια. Εάν θέλουμε να δούμε πως διαμοιράζονται τα εναπομείναντα χρόνια ενός ατόμου της ηλικιακής ομάδας 25-29 στις τρεις εργασιακές καταστάσεις, ανατρέχουμε στις ποσοστιαίες στήλες. Το 48,5% της ζωής του θα παραμείνει ανενεργός, θα βρίσκεται σε καθεστώς απασχόλησης για το 47,31% των χρόνων που του απομένουν και σε καθεστώς ανεργίας για το 4,19% της υπόλοιπης ζωής του.

Πίνακας 3 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης στην Ελλάδα το έτος 2005

Ηλικιακή Ομάδα	ex	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Λόγος MEZ/ΠΕ (%) στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Λόγος ΜΑ/ΠΕ (%) στην ηλικία X	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Λόγος ΜΑπ/ΠΕ (%) στην ηλικία x
0	79.5	48.2	60.6	3.11	3.91	28.17	35.45
1-4	78.8	47.4	60.1	3.12	3.96	28.28	35.90
5-9	74.8	43.4	58.0	3.12	4.17	28.31	37.82
10-14	69.9	38.5	55.0	3.13	4.47	28.33	40.52
15-19	65.0	33.5	51.5	3.13	4.82	28.35	43.65
20-24	60.1	29.1	48.4	2.96	4.93	28.06	46.70
25-29	55.3	26.8	48.5	2.32	4.19	26.16	47.31
30-34	50.5	26.1	51.7	1.69	3.35	22.68	44.91
35-39	45.7	25.5	55.8	1.25	2.74	18.94	41.45
40-44	40.9	24.9	60.8	0.87	2.13	15.14	37.02
45-49	36.2	24.2	67.0	0.58	1.61	11.35	31.38
50-54	31.6	23.4	74.2	0.35	1.12	7.78	24.66
55-59	27.1	22.3	82.4	0.16	0.57	4.61	16.99
60-64	22.8	20.6	90.3	0.05	0.22	2.16	9.45
65-69	18.6	18.0	96.6	0.00	0.00	0.64	3.44
70-74	14.7	14.5	98.7	0.00	0.00	0.19	1.28
75-79	11.1	11.1	99.6	0.00	0.00	0.04	0.38
80-84	8.1	8.1	100.0	0.00	0.00	0.00	0.00
85+	5.7	5.7	100.0	0.00	0.00	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, τα ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες αυξήθηκαν σημαντικά. Το ποσοστό ανεργίας αποτελεί δείκτη του βαθμού ανισορροπίας που συναντάται στην αγορά εργασίας, αφού εκφράζει τον αριθμό των ατόμων που επιθυμούν να απασχοληθούν αλλά δεν βρίσκουν απασχόληση. Η ανάλυση των ποσοστών ανεργίας και απασχόλησης ενώ αποτελούν σημαντικό δείκτη για τον σχεδιασμό κοινωνικών πολιτικών δεν προσφέρουν στοιχεία για τη χρονική παραμονή των ατόμων στις δυο αυτές καταστάσεις. Το προσδόκιμο ανεργίας αντίθετα, αναλύει σε ατομικό επίπεδο το χρόνο παραμονής στη δεδομένη κατάσταση, προσφέροντας χρήσιμα στοιχεία για την μακροχρόνια ανεργία (long-term unemployment) όπου είναι απαραίτητα λόγω των σημαντικών επιδράσεων που έχει. Με την παραμονή σε καθεστώς ανεργίας για μεγάλο χρονικό διάστημα δημιουργούνται μεγάλες κοινωνικές ανισότητες οι οποίες τελικά διαιωνίζουν την υπάρχουσα κατάσταση με καταστρεπτικές συνέπειες ενώ σε ατομικό επίπεδο, εξασθενούν οι δεξιότητες των ατόμων που είναι απαραίτητες στην εργασία. Τέλος, πλήθος ερευνών αναδεικνύουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της μακροχρόνιας ανεργίας και της έλλειψης προσωπικής ευημερίας, της κατάθλιψης, της έλλειψης αυτοεκτίμησης, της αυτοκτονίας και της αύξησης της τάσης εμπλοκής σε παράνομες δραστηριότητες. (Machin & Manning, 1998) Στον Πίνακα 4 περιέχονται τα αποτελέσματα των υπολογισμών που αφορούν το συνολικό προσδόκιμο ανεργίας για την Ελλάδα τα έτη 2005, 2008, 2011 και 2013. Όπως προκύπτει το προσδόκιμο ανεργίας έχει αυξηθεί ραγδαία μετά το 2008, με ένα άτομο της ηλικιακής ομάδας 20-24 να προσδοκάτε να περάσει περίπου 9 χρόνια σε καθεστώς ανεργίας, την στιγμή όπου το 2008 ένα άτομο της ηλικιακής ομάδας 20-24 είχε μπροστά του μόλις 2,39 χρόνια ανεργίας. Σύμφωνα μάλιστα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, μεταξύ του 2009 και του 2014 το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας αυξήθηκε από 15,6 ποσοστιαίες μονάδες στο 19,5%, το μεγαλύτερο ποσοστό μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ (Ο μέσος όρος κυμαίνεται στο 2,6%). (OECD,2015) Ταυτόχρονα, το προσδόκιμο απασχόλησης στην Ελλάδα ενώ σημείωσε μια μικρή αύξηση για όλες τις ηλικιακές ομάδες τις χρονιές 2005 με 2008, στη συνέχεια μειώθηκε αισθητά. Στο προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής δεν παρατηρήθηκε καμία σημαντική μεταβολή και κυμάνθηκε για το 2005, 2008, 2011 και 2013 για την ηλικιακή ομάδα 20-24, στα 29 με 30 χρόνια όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 6. Να σημειωθεί ότι χρησιμοποιήθηκε η ηλικιακή ομάδα 20-24 ως παράδειγμα

των μεταβολών που προέκυψαν διαχρονικά, αφού μας απασχολούν οι διακυμάνσεις στην εργασιακή κατάσταση των ατόμων σε παραγωγική ηλικία και ώστε να περιοριστούν οι λόγοι που τα άτομα συμπεριλαμβάνονται στον μη ενεργό πληθυσμό (θεωρώντας πως η εκπαίδευση των ατόμων έχει περατωθεί). Αξίζει να αναφερθεί ότι το προσδόκιμο απασχόλησης μειώθηκε μόλις κατά 1,22 έτη από το 2008 έως το 2013 για την ηλικιακή ομάδα 50-54 καταδεικνύοντας το γεγονός ότι επλήγησαν κυρίως οι νεότερες ηλικίες από την οικονομική κρίση.

Πίνακας 4 Προσδόκιμο ανεργίας σε έτη για την Ελλάδα για το 2005, 2008, 2011 και 2013

Ηλικιακή ομάδα	2005	2008	2011	2013
0	3.11	2.49	5.88	9.10
1-4	3.12	2.50	5.90	9.13
5-9	3.12	2.50	5.90	9.13
10-14	3.13	2.50	5.91	9.14
15-19	3.13	2.50	5.91	9.14
20-24	2.96	2.39	5.71	8.88
25-29	2.32	1.87	4.63	7.48
30-34	1.69	1.33	3.39	5.64
35-39	1.25	0.96	2.54	4.31
40-44	0.87	0.69	1.87	3.20
45-49	0.58	0.46	1.30	2.26
50-54	0.35	0.30	0.79	1.45
55-59	0.16	0.14	0.37	0.70
60-64	0.05	0.04	0.11	0.24
65-69	0.00	0.00	0.02	0.04
70-74	0.00	0.00	0.00	0.00
75-79	0.00	0.00	0.00	0.00
80-84	0.00	0.00	0.00	0.00
85+	0.00	0.00	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 5 Προσδόκιμο απασχόλησης σε έτη για την Ελλάδα για το 2005, 2008, 2011 και 2013

Ηλικιακή ομάδα	2005	2008	2011	2013
0	28.17	29.06	25.84	22.72
1-4	28.28	29.15	25.92	22.80
5-9	28.31	29.17	25.94	22.81
10-14	28.33	29.18	25.96	22.82
15-19	28.35	29.20	25.97	22.83
20-24	28.06	28.93	25.86	22.75
25-29	26.16	27.04	24.47	21.69
30-34	22.68	23.48	21.55	19.31
35-39	18.94	19.67	18.17	16.26
40-44	15.14	15.75	14.57	13.07
45-49	11.35	11.86	10.95	9.78
50-54	7.78	8.15	7.49	6.56
55-59	4.61	4.86	4.40	3.83
60-64	2.16	2.22	1.95	1.61
65-69	0.64	0.71	0.59	0.43
70-74	0.19	0.24	0.18	0.12
75-79	0.04	0.05	0.05	0.02
80-84	0.00	0.00	0.00	0.00
85+	0.00	0.00	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 6 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής σε έτη για την Ελλάδα για το 2005, 2008, 2011 και 2013

Ηλικιακή ομάδα	2005	2008	2011	2013
0	48.2	48.6	49.0	49.4
1-4	47.4	47.8	48.2	48.5
5-9	43.4	43.8	44.2	44.6
10-14	38.5	38.8	39.2	39.6
15-19	33.5	33.8	34.3	34.6
20-24	29.1	29.3	29.7	30.0
25-29	26.8	26.9	27.3	27.6
30-34	26.1	26.2	26.6	27.0
35-39	25.5	25.6	26.0	26.5
40-44	24.9	24.9	25.5	26.0
45-49	24.2	24.3	25.0	25.4
50-54	23.4	23.6	24.3	24.8
55-59	22.3	22.6	23.4	23.9
60-64	20.6	21.0	21.8	22.3
65-69	18.0	18.4	19.1	19.5
70-74	14.5	14.9	15.6	16.0
75-79	11.1	11.5	12.1	12.4
80-84	8.1	8.4	8.9	9.1
85+	5.7	6.1	6.5	6.7

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

3.2 Σύγκριση των διαχρονικών μεταβολών κάθε χώρας

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα για την Ελλάδα στον Πίνακα 7, ενώ το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής παρέμεινε σχετικά σταθερό από το 2005 έως το 2013, το προσδόκιμο ανεργίας αυξήθηκε αισθητά, ιδιαίτερα από το 2008 και μετά, ενώ το προσδόκιμο απασχόλησης μειώθηκε. Επομένως από το 2008 και μετά το προσδόκιμο των χρόνων που επρόκειτο να περάσει ένα άτομο ως μέρος του εργατικού δυναμικού δεν μειώθηκε υποδηλώνοντας ότι η προσφορά εργασίας παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη αλλά μειώθηκαν οι ευκαιρίες απασχόλησης. Αντίθετα, στη Γερμανία μετά την κρίση παρατηρήθηκε έντονη οικονομική ανάκαμψη, αύξηση των επενδύσεων και βελτίωση της ανταγωνιστικής της θέσης κάτι που είχε θετική επίδραση και στα ποσοστά απασχόλησης. (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2013). Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της Ελλάδας με εκείνα της Γερμανίας (Πίνακας 7 και Πίνακας 8), παρατηρούμε πως σε αντίθεση με την Ελλάδα, το προσδόκιμο ανεργίας διαχρονικά μειώθηκε και το προσδόκιμο απασχόλησης αυξήθηκε παρά την οικονομική κρίση του 2008. Αξίζει να σημειωθεί ότι για παράδειγμα, το προσδόκιμο απασχόλησης το 2005 για την ηλικιακή ομάδα 20-24 στη Γερμανία ήταν 30,25 χρόνια και για την Ελλάδα 28,06 χρόνια, μια διαφοροποίηση μικρότερη των τριών ετών. Το προσδόκιμο απασχόλησης το 2013 όμως για την ηλικιακή ομάδα 20-24 στην Γερμανία ήταν 34,49 χρόνια ενώ για την Ελλάδα μόλις 22,75 χρόνια, μια διαφοροποίηση άνω των 11 χρόνων. Αντίστοιχα το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής και ανεργίας για την ηλικιακή ομάδα 20-24 στην Ελλάδα το 2005 ήταν 29,1 και 2,96 χρόνια αντίστοιχα, ενώ για τη Γερμανία 25,9 και 3,83 χρόνια (η ανεργία στη Γερμανία ήταν ελαφρώς μεγαλύτερη). Το 2013 για την ηλικιακή ομάδα 20-24, το χάσμα μεταξύ των δυο χωρών διογκώθηκε με το προσδόκιμο ανεργίας στην Ελλάδα να είναι κατά 6,97 χρόνια μεγαλύτερο και το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής κατά 5,2 χρόνια.

Πίνακας 7 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργού ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Ελλάδα

Ηλικιακή ομάδα	2005			2008			2011			2013		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x
0	48.2	3.11	28.17	48.6	2.49	29.06	49.0	5.88	25.84	49.4	9.10	22.72
1-4	47.4	3.12	28.28	47.8	2.50	29.15	48.2	5.90	25.92	48.5	9.13	22.80
5-9	43.4	3.12	28.31	43.8	2.50	29.17	44.2	5.90	25.94	44.6	9.13	22.81
10-14	38.5	3.13	28.33	38.8	2.50	29.18	39.2	5.91	25.96	39.6	9.14	22.82
15-19	33.5	3.13	28.35	33.8	2.50	29.20	34.3	5.91	25.97	34.6	9.14	22.83
20-24	29.1	2.96	28.06	29.3	2.39	28.93	29.7	5.71	25.86	30.0	8.88	22.75
25-29	26.8	2.32	26.16	26.9	1.87	27.04	27.3	4.63	24.47	27.6	7.48	21.69
30-34	26.1	1.69	22.68	26.2	1.33	23.48	26.6	3.39	21.55	27.0	5.64	19.31
35-39	25.5	1.25	18.94	25.6	0.96	19.67	26.0	2.54	18.17	26.5	4.31	16.26
40-44	24.9	0.87	15.14	24.9	0.69	15.75	25.5	1.87	14.57	26.0	3.20	13.07
45-49	24.2	0.58	11.35	24.3	0.46	11.86	25.0	1.30	10.95	25.4	2.26	9.78
50-54	23.4	0.35	7.78	23.6	0.30	8.15	24.3	0.79	7.49	24.8	1.45	6.56
55-59	22.3	0.16	4.61	22.6	0.14	4.86	23.4	0.37	4.40	23.9	0.70	3.83
60-64	20.6	0.05	2.16	21.0	0.04	2.22	21.8	0.11	1.95	22.3	0.24	1.61
65-69	18.0	0.00	0.64	18.4	0.00	0.71	19.1	0.02	0.59	19.5	0.04	0.43
70-74	14.5	0.00	0.19	14.9	0.00	0.24	15.6	0.00	0.18	16.0	0.00	0.12
75-79	11.1	0.00	0.04	11.5	0.00	0.05	12.1	0.00	0.05	12.4	0.00	0.02
80-84	8.1	0.00	0.00	8.4	0.00	0.00	8.9	0.00	0.00	9.1	0.00	0.00
85+	5.7	0.00	0.00	6.1	0.00	0.00	6.5	0.00	0.00	6.7	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 8 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Γερμανία

Ηλικιακή ομάδα	2005			2008			2011			2013		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x
0	44.1	4.03	31.28	43.9	2.79	33.50	43.6	2.22	34.98	43.1	2.02	35.61
1-4	43.3	4.04	31.40	43.0	2.80	33.62	42.8	2.23	35.10	42.3	2.03	35.73
5-9	39.3	4.05	31.43	39.0	2.80	33.64	38.8	2.23	35.13	38.3	2.03	35.76
10-14	34.3	4.05	31.44	34.1	2.81	33.66	33.8	2.23	35.14	33.3	2.03	35.77
15-19	29.3	4.05	31.46	29.1	2.81	33.67	28.8	2.24	35.16	28.3	2.03	35.78
20-24	25.9	3.83	30.25	25.7	2.63	32.29	25.4	2.09	33.84	24.8	1.91	34.49
25-29	24.4	3.29	27.37	24.3	2.27	29.15	24.0	1.81	30.64	23.3	1.65	31.33
30-34	23.5	2.80	23.94	23.5	1.93	25.47	23.2	1.52	26.82	22.5	1.37	27.50
35-39	22.8	2.36	20.21	22.8	1.61	21.58	22.6	1.26	22.80	21.9	1.13	23.46
40-44	22.3	1.95	16.31	22.3	1.32	17.54	22.1	1.03	18.71	21.4	0.93	19.36
45-49	21.9	1.53	12.37	22.0	1.04	13.43	21.7	0.82	14.51	21.0	0.74	15.14
50-54	21.6	1.11	8.51	21.7	0.77	9.39	21.4	0.62	10.38	20.7	0.57	10.96
55-59	21.3	0.65	4.89	21.4	0.47	5.58	21.2	0.40	6.43	20.5	0.38	6.97
60-64	20.7	0.17	1.83	20.8	0.15	2.26	20.7	0.16	2.88	20.1	0.17	3.32
65-69	18.2	0.00	0.48	18.6	0.00	0.57	19.0	0.01	0.74	18.6	0.01	0.92
70-74	14.7	0.00	0.17	15.2	0.00	0.22	15.7	0.00	0.28	15.4	0.00	0.33
75-79	11.4	0.00	0.04	11.8	0.00	0.05	12.3	0.00	0.06	12.1	0.00	0.07
80-84	8.5	0.00	0.00	8.9	0.00	0.00	9.3	0.00	0.00	9.0	0.00	0.00
85+	6.0	0.00	0.00	6.5	0.00	0.00	6.9	0.00	0.00	6.6	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Σύμφωνα με τους Engbom N., Detragiache E., και Raei F. (2015), σε έκθεση τους για λογαριασμό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, οι μεταρρυθμίσεις που τέθηκαν σε εφαρμογή μεταξύ του 2003 και του 2005 γνωστές και ως οι μεταρρυθμίσεις του Hartz, αποτελούν τον λόγο για την μείωση της ανεργίας στην Γερμανία κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Με την ανακατασκευή του συστήματος ευρέσεως εργασίας, την μείωση των οφελών για τους μακροχρόνιους ανέργους, την αύξηση των υποχρεώσεων για αναζήτηση εργασίας από τους ανέργους και την απελευθέρωση των απολύσεων αυξήθηκαν τα κίνητρα των ανέργων για εύρεση εργασίας. Θεωρητικά οι μεταρρυθμίσεις αυτές στηρίχθηκαν σε μοντέλα που θεωρούν την ανεργία απόρροια της αναντιστοιχίας προσφοράς εργασίας και ζήτησης, καθώς σε καιρούς οικονομικής αστάθειας οι εργαζόμενοι αναγκάζονται να μετακινηθούν σε διαφορετικούς κλάδους όπου δεν έχουν εξειδικευθεί με αποτέλεσμα να προσλαμβάνονται με μειωμένο μισθό. Όταν τα επιδόματα ανεργίας με βάση τις παλαιότερες αποδοχές είναι ιδιαίτερα υψηλά, η παραμονή σε καθεστώς ανεργίας είναι πιο ελκυστική με αποτέλεσμα ακόμα και με την οικονομία σε ανάπτυξη, τα ποσοστά ανεργίας να αυξάνονται.

Αντίστοιχες ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας που αποκαθιστούν την έλλειψη δεξιοτήτων και βοηθούν στην απόκτηση της πρώτης εργασιακής εμπειρίας δεν είχαν τα αντίστοιχα αποτελέσματα στην Ελλάδα λόγω της πρωταρχικής αιτίας της ανεργίας που είναι διαφορετική για την Ελλάδα και στηρίζεται στην έλλειψη ζήτησης για εργασία λόγω έλλειψης ζήτησης για τα προϊόντα. Η συντριπτική πλειοψηφία των ενεργητικών μέτρων για την αγορά εργασίας δεν συνάδει με την πραγματικότητα της Ελλάδας, διότι επικεντρώνονται στην βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων και της κατάρτισης, όταν το κύριο πρόβλημα στην οικονομία είναι η έλλειψη ζήτησης εργασίας, και όχι η ποιότητα της προσφοράς (ΓΣΕΕ, 2014).

Στην Γερμανία δηλαδή η ανεργία ήταν διαρθρωτική και αποτέλεσμα της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και ευκαιριών απασχόλησης λόγω των αλλαγών στην διάρθρωση της προσφοράς και της ζήτησης. Αντίθετα στην Ελλάδα η ανεργία ήταν ακούσια και αποτέλεσμα της ανεπαρκούς ζήτησης που εμφανίζεται όταν το προϊόν βρίσκεται κάτω από το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. (Begg, 2006)

Στη Σουηδία, είναι χαρακτηριστική η διαχρονική σταθερότητα στα προσδόκιμα απασχόλησης, ανεργίας και μη ενεργούς ζωής όπως παρατηρούμε στο Πίνακα 9. Παράλληλα παρατηρούμε ότι το προσδόκιμο απασχόλησης για κάθε ηλικιακή ομάδα αλλά και έτος είναι υψηλότερα από την Ελλάδα και την Γερμανία. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη αφού από το 2005 και μετά στη Σουηδία, έχει επιτευχθεί το μέγιστο επίπεδο απασχολησιμότητας για τις ηλικίες από 30 μέχρι 59 με το 2008 με το δείκτη απασχόλησης για τις ηλικιακές ομάδες 35-39 και 40-44 να φθάνει το 88,9% σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού της Eurostat. (Το ποσοστό απασχόλησης δεν μπορεί ποτέ να φτάσει στο 100%, και γενικά ένα ποσοστό της τάξης 80% μπορεί να θεωρηθεί ως το μέγιστο επίπεδο.) Με την εμπειρία από την αντιμετώπιση της κρίσης του 1991 όπου επηρέασε βαθιά την οικονομία της Σουηδίας και την γνώση που προσκόμισε αναφορικά με τις χρηματιστηριακές αγορές, της επέτρεψε να κρατήσει ισχυρά τα δημόσια οικονομικά της και παρά την ύφεση να σταθεροποιήσει τα προσδόκιμα ανεργίας. Το σουηδικό φορολογικό πλαίσιο που εισήχθη μετά την τραπεζική κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την ταυτόχρονη απαίτηση για ισοσκελίση του προϋπολογισμού για την τοπική αυτοδιοίκηση και την εστίαση στη μακροχρόνια σταθεροποίηση των δημόσιων οικονομικών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο. Παράλληλα, η συνολική ζήτηση παρέμεινε ισχυρή κατά τη διάρκεια της κρίσης, ακόμη και αν οι εξαγωγές μειώθηκαν απότομα και η ανεργία που παρατηρήθηκε λόγω της συρρίκνωσης τους κλάδου της μεταποίησης αντισταθμίστηκε άμεσα από την αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών. (Bergman,2011)

Στην Ισπανία από την άλλη, το προσδόκιμο ανεργίας για κάθε ηλικιακή ομάδα διαχρονικά αυξάνεται και είναι παρόμοιο με εκείνο της Ελλάδας όπως φαίνεται στον Πίνακα 10. Το προσδόκιμο ανεργίας το 2005 για την ηλικιακή ομάδα 20-24 ήταν 2,70 έτη ενώ το 2011 7,16 έτη και το 2013 έφτασε τα 8,98 έτη καταδεικνύοντας την σημαντική επίπτωση που είχε η οικονομική κρίση στην οικονομία της Ισπανίας. Το προσδόκιμο απασχόλησης από την άλλη διαχρονικά ήταν ελάχιστα πιο αυξημένο με εκείνο της Ελλάδας μέχρι το 2013 όπου το προσδόκιμο απασχόλησης της Ελλάδας μειώθηκε αισθητά, ενώ το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής παραμένει σχεδόν σταθερό. Παρόλα αυτά σε σχέση με το προσδόκιμο απασχόλησης στη Σουηδία ή τη Γερμανία, στην Ισπανία παραμένει εξαιρετικά χαμηλό με διαφορά που αγγίζει τα 10 έτη.

Πίνακας 9 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για τη Σουηδία

Ηλικιακή ομάδα	2005			2008			2011			2013		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x
0	41.8	3.11	35.76	41.5	2.47	37.25	41.6	3.13	36.91	41.4	3.29	37.20
1-4	40.9	3.12	35.84	40.6	2.48	37.34	40.7	3.14	36.98	40.5	3.30	37.30
5-9	36.9	3.12	35.87	36.6	2.48	37.36	36.7	3.14	37.00	36.5	3.30	37.31
10-14	32.0	3.12	35.89	31.6	2.48	37.37	31.7	3.14	37.02	31.6	3.30	37.32
15-19	27.0	3.12	35.91	26.6	2.48	37.39	26.7	3.14	37.04	26.6	3.30	37.34
20-24	23.6	2.60	34.90	23.4	1.93	36.27	23.4	2.59	36.04	23.3	2.70	36.33
25-29	22.2	1.98	32.05	22.1	1.42	33.19	22.1	1.94	33.12	21.9	2.03	33.46
30-34	21.6	1.53	28.28	21.5	1.14	29.24	21.4	1.58	29.31	21.3	1.64	29.67
35-39	21.1	1.21	24.19	21.1	0.93	24.95	21.0	1.31	25.12	20.8	1.33	25.54
40-44	20.7	0.95	19.95	20.8	0.75	20.58	20.6	1.07	20.83	20.6	1.08	21.19
45-49	20.4	0.69	15.73	20.6	0.59	16.23	20.4	0.84	16.52	20.3	0.84	16.85
50-54	20.1	0.48	11.56	20.3	0.42	11.99	20.1	0.61	12.30	20.1	0.61	12.57
55-59	19.8	0.31	7.51	20.0	0.27	7.87	19.8	0.41	8.17	19.9	0.40	8.43
60-64	19.4	0.16	3.68	19.6	0.12	3.98	19.5	0.19	4.24	19.6	0.19	4.48
65-69	18.3	0.00	0.89	18.5	0.00	1.07	18.5	0.02	1.18	18.7	0.02	1.30
70-74	15.0	0.00	0.24	15.3	0.00	0.28	15.4	0.00	0.33	15.6	0.00	0.43
75-79	11.7	0.00	0.00	12.0	0.00	0.00	12.0	0.00	0.00	12.3	0.00	0.00
80-84	8.7	0.00	0.00	8.8	0.00	0.00	8.8	0.00	0.00	9.1	0.00	0.00
85+	6.2	0.00	0.00	6.2	0.00	0.00	6.0	0.00	0.00	6.4	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 10 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Ισπανία

Ηλικιακή ομάδα	2005			2008			2011			2013		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x
0	47.8	3.02	29.50	47.5	3.94	29.98	47.9	7.62	26.75	48.4	9.42	25.17
1-4	47.0	3.03	29.61	46.7	3.95	30.09	47.1	7.64	26.84	47.5	9.45	25.23
5-9	43.0	3.03	29.64	42.7	3.95	30.11	43.1	7.65	26.85	43.6	9.45	25.24
10-14	38.0	3.03	29.65	37.8	3.95	30.12	38.1	7.65	26.87	38.6	9.46	25.26
15-19	33.0	3.04	29.67	32.8	3.96	30.14	33.2	7.65	26.88	33.6	9.46	25.27
20-24	29.3	2.70	28.90	29.0	3.50	29.48	29.0	7.16	26.63	29.3	8.98	25.11
25-29	27.7	2.13	26.17	27.5	2.82	26.81	27.2	5.84	24.84	27.3	7.44	23.70
30-34	27.0	1.67	22.43	26.9	2.25	23.10	26.5	4.70	21.69	26.7	6.00	20.83
35-39	26.4	1.33	18.55	26.4	1.80	19.18	26.1	3.75	18.18	26.3	4.84	17.50
40-44	25.7	1.02	14.80	25.8	1.39	15.36	25.7	2.92	14.60	25.9	3.82	14.05
45-49	25.0	0.74	11.12	25.1	0.99	11.65	25.2	2.12	11.16	25.4	2.84	10.70
50-54	24.1	0.49	7.61	24.5	0.65	8.05	24.6	1.38	7.80	24.9	1.89	7.49
55-59	23.1	0.28	4.43	23.6	0.36	4.75	23.9	0.77	4.61	24.3	1.06	4.43
60-64	21.5	0.10	1.88	22.2	0.13	2.02	22.8	0.25	1.93	23.3	0.37	1.79
65-69	19.0	0.01	0.32	19.8	0.01	0.37	20.4	0.01	0.34	20.9	0.02	0.29
70-74	15.3	0.00	0.10	16.1	0.00	0.09	16.6	0.00	0.09	17.2	0.00	0.07
75-79	11.8	0.00	0.03	12.6	0.00	0.02	13.0	0.00	0.02	13.5	0.00	0.01
80-84	8.6	0.00	0.00	9.4	0.00	0.00	9.7	0.00	0.00	10.1	0.00	0.00
85+	6.1	0.00	0.00	6.8	0.00	0.00	7.0	0.00	0.00	7.5	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Η Ισπανία βίωσε μια από τις μεγαλύτερες μειώσεις στην απασχόληση από τα κράτη-μέλη της Ευρώπης παρά τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που προέβη για μια ποιο ευέλικτη και αποτελεσματική αγορά εργασίας. Με τις νομοθετικές αλλαγές στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, οι εργοδότες απέκτησαν το δικαίωμα να εισάγουν μονομερείς αλλαγές στις συνθήκες εργασίας, το ωράριο εργασίας και τις αποδοχές. Ταυτόχρονα η μεταρρύθμιση του 2012 επέτρεψε σε ορισμένες επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν εργαζομένους ως εκπαιδευόμενους για έναν χρόνο με λιγότερα εργασιακά δικαιώματα και με αντάλλαγμα ορισμένες φοροαπαλλαγές με την προοπτική να προσληφθούν αργότερα με συμβάσεις αορίστου χρόνου. Σύμφωνα με την ισπανική κυβέρνηση, ο σκοπός αυτής της μεταρρύθμισης ήταν ακολουθώντας το παράδειγμα της Γερμανίας, να αποθαρρύνουν την απόλυση ως απάντηση σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, επιτρέποντας αντ' αυτού την εσωτερική ευελιξία του εργατικού δυναμικού, δηλαδή τις μειώσεις μισθών και του ωραρίου ως μέσω μείωσης του κόστους μέχρι την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης. Αντ' αυτού ο μέσος αριθμός των ωρών εργασίας ανά μισθωτό πλήρους απασχόλησης στην πραγματικότητα αυξήθηκε με τους μισθούς παράλληλα να μειώνονται όπως και τα ποσοστά απασχόλησης (Horwitz & Myant, 2015). Το πρόβλημα στην αποτυχία των μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με τους Horwitz και Myant, έγκειται στο γεγονός ότι θεωρήθηκε αυθαίρετα ως αιτία της υψηλής ανεργίας η αυστηρή νομοθετική προστασία της απασχόλησης και γενικά η διάρθρωση της αγοράς εργασίας ενώ άλλοι παράγοντες όπως η κρίση στον κατασκευαστικό τομέα και οι δομικές διαφορές της οικονομίας της Ισπανίας με εκείνη της Γερμανίας που προέβη σε αντίστοιχα μέτρα δεν ελήφθησαν υπόψη.

Τέλος, στη Γαλλία παρατηρούμε μια πολύ μικρή αύξηση στο προσδόκιμο ανεργίας (που παραμένει σε χαμηλά επίπεδα) και απασχόλησης με παράλληλη μείωση του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής κατά 5,6 έτη για την ηλικιακή ομάδα 20-24 όπως διαφαίνεται στον Πίνακα 11. Αξίζει να σημειωθεί, πως ενώ η Γερμανία και η Σουηδία έχουν μικρότερο προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην αντίστοιχη ηλικιακή ομάδα, κατάφεραν να μειώσουν το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής ελάχιστα σε σχέση με την Γαλλία (κατά 0,9 και 0,1 έτη αντίστοιχα).

Πίνακας 11 Διαχρονικές μεταβολές του προσδόκιμου μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης για την Γαλλία

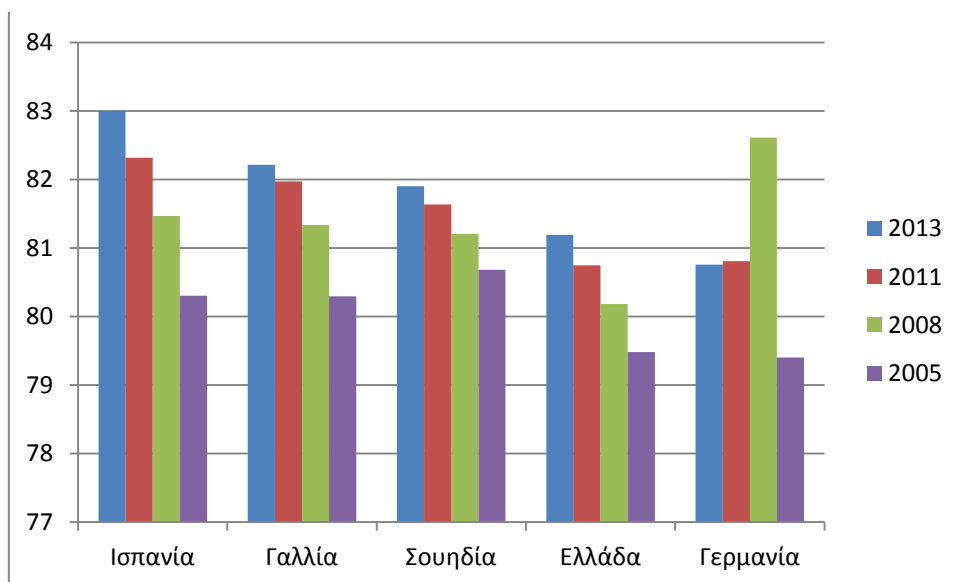
Ηλικιακή ομάδα	2005			2008			2011			2013		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Προσδόκιμο ανεργίας στην ηλικία x	Προσδόκιμο απασχόλησης στην ηλικία x
0	53.3	2.88	27.62	53.5	2.37	28.93	53.3	3.00	28.99	47.8	3.51	30.91
1-4	52.4	2.89	27.71	52.6	2.38	29.03	52.4	3.01	29.08	47.0	3.52	31.02
5-9	48.5	2.89	27.74	48.7	2.38	29.06	48.5	3.01	29.10	43.0	3.52	31.05
10-14	43.5	2.89	27.75	43.7	2.38	29.07	43.5	3.01	29.11	38.0	3.52	31.06
15-19	38.5	2.89	27.76	38.7	2.38	29.08	38.5	3.01	29.12	33.0	3.52	31.07
20-24	34.1	2.72	27.38	34.4	2.21	28.67	34.1	2.82	28.73	28.8	3.30	30.62
25-29	32.0	2.17	25.14	32.3	1.76	26.30	32.0	2.24	26.54	26.9	2.64	28.34
30-34	31.1	1.75	21.58	31.3	1.38	22.69	31.1	1.73	23.03	26.3	2.05	24.68
35-39	30.2	1.36	18.03	30.5	1.08	18.92	30.2	1.38	19.40	25.8	1.61	20.77
40-44	29.4	0.95	14.40	29.8	0.78	15.07	29.4	1.04	15.63	25.4	1.26	16.72
45-49	28.7	0.64	10.67	29.2	0.52	11.17	28.9	0.72	11.73	25.1	0.93	12.67
50-54	28.1	0.38	6.84	28.8	0.29	7.23	28.4	0.46	7.79	24.8	0.61	8.66
55-59	27.4	0.15	3.31	28.1	0.11	3.54	27.8	0.23	4.08	24.6	0.34	4.77
60-64	25.5	0.03	0.78	26.4	0.00	0.89	26.5	0.04	1.10	23.9	0.08	1.49
65-69	21.8	0.00	0.15	22.8	0.00	0.18	23.0	0.00	0.26	21.1	0.01	0.36
70-74	17.7	0.00	0.03	18.7	0.00	0.05	19.0	0.00	0.05	17.5	0.00	0.10
75-79	13.7	0.00	0.00	14.7	0.00	0.01	15.0	0.00	0.01	13.9	0.00	0.02
80-84	10.1	0.00	0.00	11.1	0.00	0.00	11.2	0.00	0.00	10.5	0.00	0.00
85+	7.1	0.00	0.00	8.1	0.00	0.00	8.1	0.00	0.00	7.7	0.00	0.00

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

3.2.2 Σύγκριση των διαχρονικών μεταβολών κάθε χώρας και προσδόκιμο επιβίωσης

Στην συγκριτική ανάλυση που προηγήθηκε χρησιμοποιήθηκαν τα απόλυτα χρόνια που αναμένεται να περάσει ένα άτομο σε ενεργό καθεστώς, σε καθεστώς ανεργίας και σε καθεστώς απασχόλησης. Έχει σημασία, να λαμβάνονται υπόψη και τα ποσοστά παραμονής σε κάθε στάδιο ως προς το σύνολο του προσδόκιμου επιβίωσης διότι όπως παρατηρούμε στο Διάγραμμα 1, η εκτιμώμενη μέση διάρκεια ζωής διαφοροποιείται ανά χώρα και ανά έτος. Διαφαίνεται παράλληλα, μια διαχρονική αύξηση στο προσδόκιμο επιβίωσης σε όλες τις χώρες με εξαίρεση την Γερμανία.

Διάγραμμα 1 Προσδόκιμο επιβίωσης για το 2005, 2008, 2011 και 2013



Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Μια ευρεία συζήτηση στην Ευρώπη αποτελεί το κατά πόσο οι άνθρωποι θα πρέπει να παραμένουν στην εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, λόγω της επιτάχυνσης της γήρανσης του πληθυσμού και της αύξησης του προσδόκιμου ζωής που παρατηρείται. Στην αρχή του 20ου αιώνα τα επιπλέον αναμενόμενα χρόνια διακρίνονταν στις μικρές και εργάσιμες ηλικίες και μόλις το 20% στις ηλικίες άνω των 65 ετών. Πλέον, παραπάνω από το 75% των επιπλέον ετών γίνονται αντιληπτά μετά τα 65 έτη και πλησιάζουν ασυμπτωτικά το 100% με αποτέλεσμα η βασική δημογραφική μετάβαση να αποτελεί η μετάβαση προς την μακροζωία με τους γηραιότερους να

αυξάνονται ως ποσοστό της κοινωνίας (Eggleston & Fuchs, 2012). Η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις των ευρωπαϊκών χωρών. Κάθε χρόνο εκτιμάτε να συνταξιοδοτούνται όλο και περισσότεροι εργαζόμενοι με αποτέλεσμα σημαντικές πιέσεις στην βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Επομένως, ο χρόνος παραμονής σε καθεστώς συνταξιοδότησης αυξάνεται διαρκώς- για τους άντρες στις χώρες του OECD από λιγότερο από 11 χρόνια το 1970 αυξήθηκε περίπου στα 18 χρόνια μέχρι το 2004, ενώ για τις γυναίκες από περίπου 14 χρόνια σε 23 χρόνια. Όμως γενικά, η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης από μόνη της δεν αποτελεί αρνητικό φαινόμενο ως προς την επίδραση που έχει στην οικονομική ανάπτυξη. Εάν η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης συμβαδίζει με μια αύξηση της υγείας του πληθυσμού και με περισσότερα χρόνια εργασίας, αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την επανάκαμψη της οικονομίας. Αύξηση στο λόγο των συνταξιούχων σε σχέση με τους εργαζομένους μπορεί να συμβεί είτε με την αύξηση του γηραιότερου πληθυσμού είτε με την μείωση στα ποσοστά των ηλικιωμένων που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό (OECD, 2006). Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ για παράδειγμα, η Ελλάδα και η Ισπανία θα έχουν να αντιμετωπίσουν την μεγαλύτερη αύξηση του ποσοστού των γηραιότερων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό μέχρι το 2050, ενώ παράλληλα είχαν τα μικρότερα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό στις ηλικίες 50-64 το 2004 και για αυτό πρέπει να προβούν σε σημαντικές προσαρμογές (σε σχέση με τη Σουηδία, τη Γερμανία και τη Γαλλία). Γι αυτό οι πολιτικές που αποθαρρύνουν από την εργασία τους μεγαλύτερους σε ηλικία δημιουργώντας εμπόδια και αντικίνητρα σε μια εποχή ταχείας γήρανσης του πληθυσμού πρέπει να σταματήσουν και να αντικατασταθούν από πολιτικές που βελτιώνουν τις προοπτικές για απασχόληση.

Η μέθοδος Sullivan, αποτελεί εργαλείο που προσφέρει τα κατάλληλα στατιστικά μέτρα τα οποία θα μας επιτρέψουν να αναλύσουμε τη διάρκεια της εργασιακής ζωής σε σχέση με την διάρκεια ζωής. Λόγω της έμφασης που δίνεται στα προβλήματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, τα στατιστικά μέτρα που αναπτύχθηκαν επικεντρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στη μέση ηλικία αποχώρησης αντί για το μέσο αριθμό των ετών που ένα άτομο εργάζεται. Όμως, η διάρκεια της εργασιακής ζωής έχει άμεση επίδραση σε ατομικό επίπεδο στην εξασφάλιση επαρκών συνταξιοδοτικών εισοδημάτων στο μέλλον και για αυτό, το προσδόκιμο απασχόλησης αποτελεί σημαντικό μέτρο για τον καθορισμό του συνταξιοδοτικού συστήματος. Παράλληλα, τα

έτη απασχόλησης δεν επηρεάζονται μόνο από την ηλικία εξόδου προς την σύνταξη αλλά και από άλλους λόγους όπως οι οικογενειακές υποχρεώσεις, η φροντίδα εξαρτημένων μελών κ.α. που κατατάσσουν ένα άτομο στον μη ενεργό πληθυσμό και που διαμοιράζονται σε ολόκληρο το κύκλο ζωής του ατόμου. (Nurminen, 2012) Ένα από τα βασικά αποτελέσματα της μελέτης των Hytti και Nio (2004) ήταν ότι η μέση ηλικία εξόδου από την αγορά εργασίας που είναι ο τύπος υπολογισμού που χρησιμοποιεί η ΕΕ, είναι ακατάλληλη για τη σύγκριση των διαχρονικών μεταβολών ή τις διαφορές μεταξύ χωρών και μεταξύ ανδρών και γυναικών και προτείνουν την χρήση δείκτη όπου το προσδόκιμο ζωής χωρίζεται σε χρόνο που δαπανάται εντός στην αγορά εργασίας όσο και εκτός.

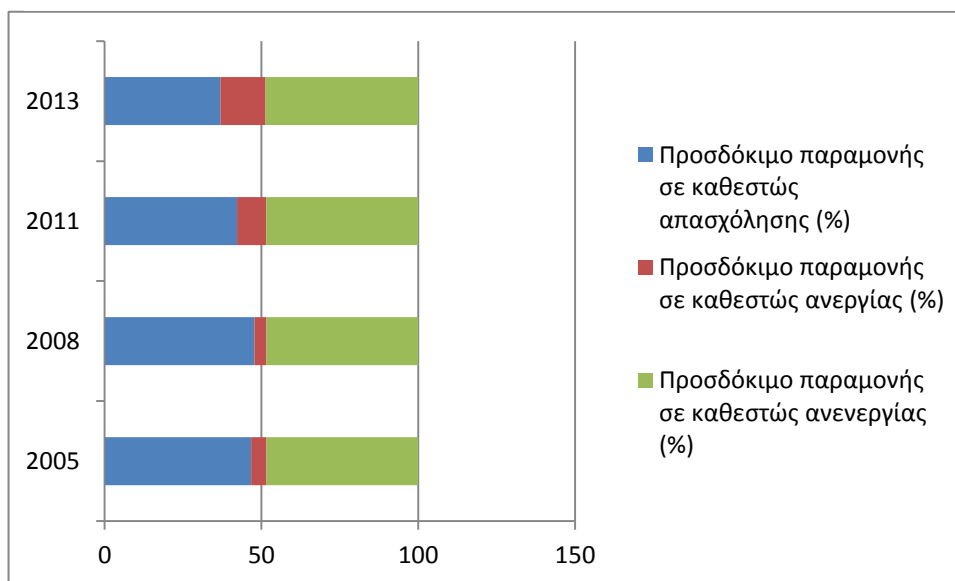
Αλλωστε, τα συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν ξεκινήσει να προσαρμόζονται με βάση το προσδόκιμο επιβίωσης ώστε να αντιμετωπίζονται οι δυσάρεστες εκπλήξεις αναφορικά με τη χρηματοδότηση των συντάξεων σε μια σειρά από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια αύξηση στο προσδόκιμο ζωής όταν αυτή μεταφράζεται σε αύξηση του χρόνου ζωής των ωφελούμενων μπορεί να σημαίνει αύξηση του κόστους που επωμίζονται οι μεμονωμένοι συνταξιούχοι ή οι φορείς παροχής συντάξεων δηλαδή οι νεότεροι φορολογούμενοι και η κυβέρνηση. Έτσι εισήχθησαν μέτρα που αποσκοπούν στη συγκράτηση των δαπανών και σταθεροποίηση των ποσοστών εισφοράς όπως είναι η μείωση των συντάξεων και αύξηση των εισφορών των εργαζομένων και ξεκίνησε μια προσπάθεια για αντιστροφή της τάσης της πρόωρης σύνταξης. Η Γαλλία αποτελεί ένα παράδειγμα χώρας που έλαβε άμεσα υπόψη το προσδόκιμο απασχόλησης και συνταξιοδότησης στις μεταρρυθμίσεις της και προσαρμόστηκε στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής αυξάνοντας τον απαιτούμενο αριθμό των ετών που απαιτούνται για πλήρη σύνταξη ώστε η αναλογία της περιόδου λήψης σύνταξης με την περίοδο της εργασίας να διατηρείται σταθερή. (Whitehouse, 2007)

Στα Διαγράμματα 2-6 μπορούμε να δούμε πώς διαμοιράζεται ο κύκλος ζωής των ατόμων που ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 20-24 το 2013, το 2011, το 2008 και το 2005 μέχρι το τέλος της ζωής τους για τις πέντε χώρες. Συμπεραίνουμε ότι η διαχρονική αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης δεν μεταφράζεται γραμμικά σε αύξηση του προσδόκιμου κάποιου ποσοστού από τα στάδια του κύκλου εργασιακής ζωής και ότι άλλοι οικονομικοί παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στα έτη 2005-2013 στο πώς

διαμοιράζονται τα χρόνια του κύκλου ζωής μεταξύ των τριών καταστάσεων. Μακροπρόθεσμα βέβαια, αυτή η δημογραφική μετάβαση αναμένεται -ιδιαίτερα για τις χώρες υψηλού εισοδήματος- να μειώνει συνεχώς τα χρόνια συμμετοχής του εργατικού δυναμικού ως ποσοστό του προσδόκιμου ζωής με αποτέλεσμα την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Το αυξανόμενο ποσοστό των ηλικιωμένων που παρατηρείται ταυτόχρονα, αναμένεται να αυξήσει τη δημόσια δαπάνη για την υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες την ίδια στιγμή που αυτές υποβαθμίζονται ενώ αυτοί εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον ενεργό πληθυσμό. Έτσι η αύξηση του προσδόκιμου ζωής μπορεί να προκαλέσει διαταραχές στην ισορροπία μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης μιας κοινωνίας. Αυτό αποτελεί μια πρόκληση για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, ιδίως εάν το ποσοστιαίο προσδόκιμο παραμονής σε καθεστώς απασχόλησης μειώνεται όπως συμβαίνει στην Ελλάδα και την Ισπανία ώστε να διατηρηθεί μια θετική σχέση μεταξύ μακροζωίας και ευημερίας.

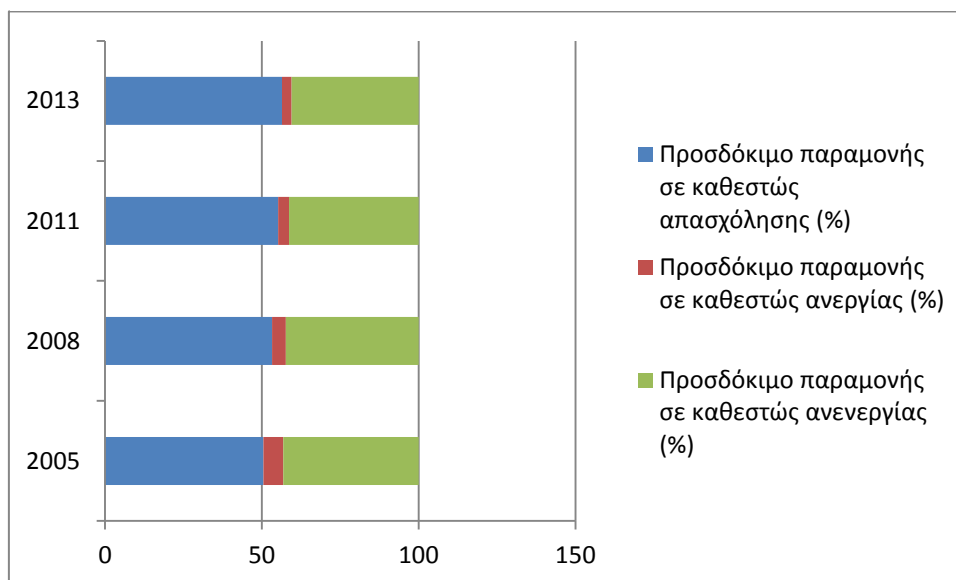
Η μείωση της νοσηρότητας δηλαδή η βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής με επενδύσεις στη δημόσια υγεία, η διαμόρφωση της εργασίας ώστε να είναι σύμφυτη με τις ανάγκες και δυνατότητας των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων και η αύξηση των κινήτρων προς τους εργοδότες για την πρόσληψη εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας θα μπορούσαν να αυξήσουν την συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και τη μείωση του προσδόκιμου μη ενεργού χρόνου ταυτόχρονα με έναν συνδυασμό πολιτικών που θα αυξάνει τα κίνητρα για αποταμίευση και επέκταση των ετών εργασίας. (Eggleston & Fuchs, 2012)

Διάγραμμα 2 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Ελλάδα για την ηλικιακή ομάδα 20-24



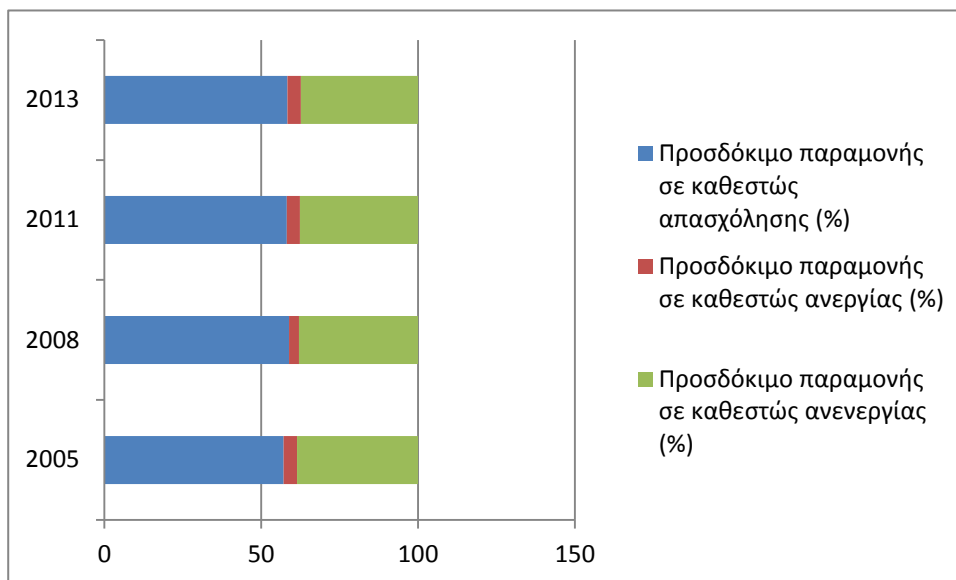
Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Διάγραμμα 3 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Γερμανία για την ηλικιακή ομάδα 20-24



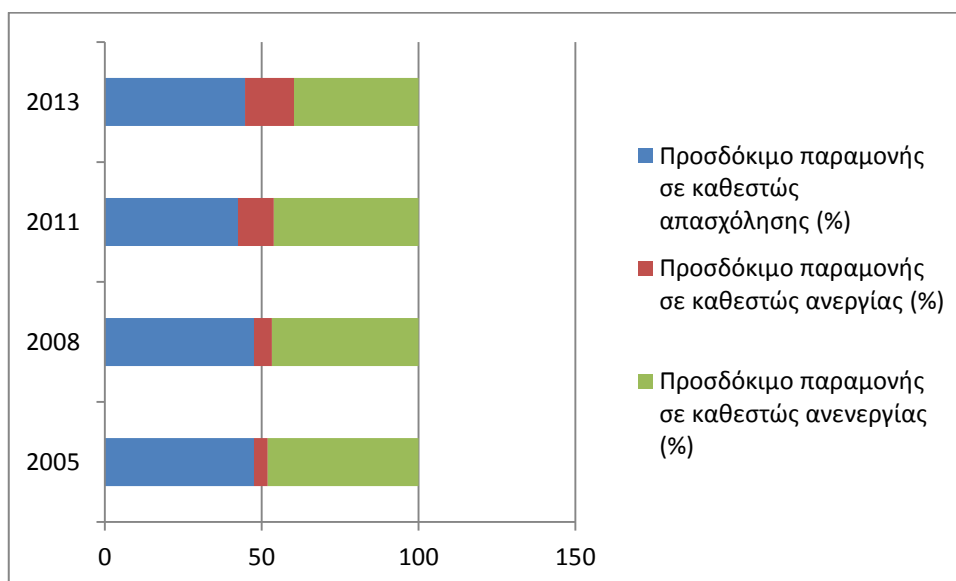
Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Διάγραμμα 4 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στη Σουηδία για την ηλικιακή ομάδα 20-24



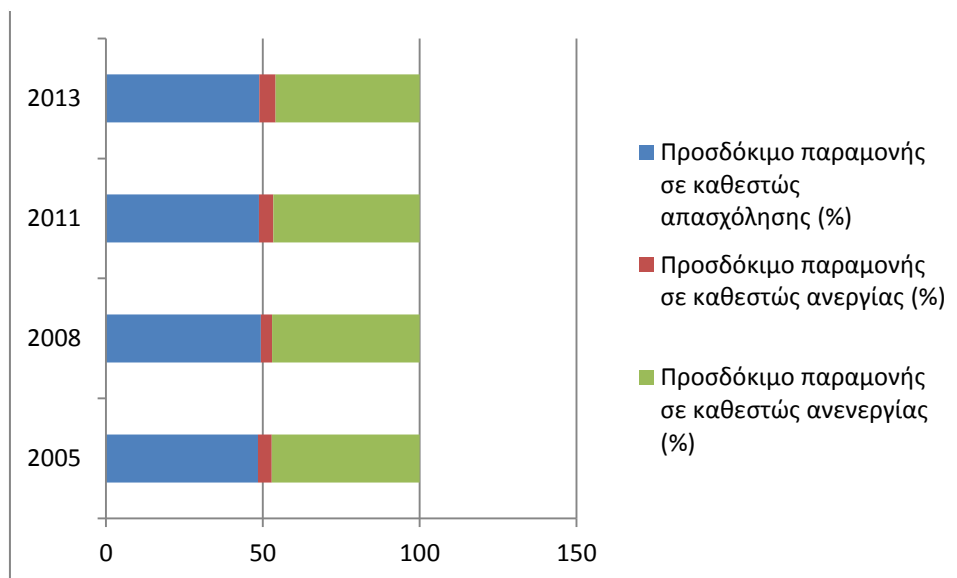
Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Διάγραμμα 5 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στην Ισπανία για την ηλικιακή ομάδα 20-24



Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Διάγραμμα 6 Εξέλιξη διαμοιρασμού των τριών εργασιακών καταστάσεων ως προς τον συνολικό προσδοκώμενο χρόνο ζωής, στη Γαλλία για την ηλικιακή ομάδα 20-24



Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

3.3 Αποτελέσματα με βάση το φύλο

Αναλύοντας τα προσδόκιμα μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο για τις 5 χώρες, παρατηρούμε μεγάλες διαφοροποιήσεις που αναδεικνύουν τις μεγάλες ανισότητες που υπάρχουν. Συγκεκριμένα όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 12 για την Ελλάδα το 2013, ενώ το προσδόκιμο ανεργίας και για τα δυο φύλα κυμαίνεται στα ίδια υψηλά επίπεδα, στο προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής παρατηρείται διαφοροποίηση που αγγίζει τα 14 χρόνια σε ορισμένες ηλικιακές ομάδες με αποτέλεσμα και το προσδόκιμο απασχόλησης για τις γυναίκες να είναι αισθητά μικρότερο. Στην ηλικιακή ομάδα 25-29, το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής για τους άντρες είναι 21,2 χρόνια ενώ για τις γυναίκες 33,9 χρόνια (Μια διαφορά 12,7 χρόνων). Ταυτόχρονα, για τη συντάξιμη ηλικιακή ομάδα 65-69 η διαφορά μειώνεται αισθητά στα 3,3 χρόνια κάτι που υποδεικνύει ότι οι γυναίκες δεν αναζητούν εργασία σε παραγωγικές ηλικιακές ομάδες. Βέβαια θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το προσδόκιμο επιβίωσης για τις γυναίκες στην Ελλάδα το 2013 ανέρχεται στα 83,8 χρόνια ενώ για τους άντρες στα 78,5 χρόνια. Ακόμα όμως και αν πάρουμε τα προσδόκιμα χρόνια μη ενεργούς ζωής ως ποσοστά σε σχέση με τα συνολικά αναμενόμενα χρόνια επιβίωσης η διαφορά παραμένει υψηλή. Έτσι για τους άντρες προσδοκάται να περάσουν το 54,3% της ζωής τους ανενεργοί ενώ οι γυναίκες το 66,8%.

Πίνακας 12 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Ελλάδα το 2013

Ηλικιακή ομάδα	Άντρες			Γυναίκες		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης
0	42.7	9.14	26.72	56.0	9.05	18.74
1-4	41.8	9.18	26.82	55.2	9.08	18.80
5-9	37.9	9.18	26.84	51.2	9.08	18.81
10-14	32.9	9.19	26.85	46.3	9.09	18.82
15-19	27.9	9.19	26.87	41.3	9.09	18.82
20-24	23.4	8.92	26.76	36.6	8.83	18.77
25-29	21.2	7.52	25.51	33.9	7.45	17.91
30-34	20.8	5.71	22.94	33.1	5.57	15.74
35-39	20.7	4.45	19.50	32.2	4.17	13.10
40-44	20.6	3.38	15.86	31.2	3.02	10.36
45-49	20.6	2.53	12.03	30.1	1.98	7.63
50-54	20.6	1.78	8.31	28.9	1.13	4.92
55-59	20.5	0.93	4.95	27.1	0.48	2.78
60-64	19.9	0.35	2.10	24.6	0.13	1.14
65-69	17.8	0.07	0.62	21.1	0.00	0.24
70-74	14.8	0.00	0.19	17.0	0.00	0.06
75-79	11.5	0.00	0.04	13.0	0.00	0.00
80-84	8.7	0.00	0.00	9.5	0.00	0.00
85+	6.5	0.00	0.00	6.8	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Η μεγάλη διαφοροποίηση αναφορικά με το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής μεταξύ των δυο φύλων όμως, δεν αποτελεί απαραίτητα ελληνικό φαινόμενο. Αντίστοιχα στην Γερμανία, την Ισπανία και την Γαλλία οι γυναίκες εκτιμάται να περάσουν περίπου 10 χρόνια παραπάνω σε ανενεργό καθεστώς με αποτέλεσμα και το προσδόκιμο απασχόλησης τους να είναι μικρότερο γεγονός που αποδεικνύει ότι η μειωμένη ένταξη των γυναικών στο εργατικό δυναμικό αποτελεί Ευρωπαϊκό πρόβλημα.. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η Σουηδία με το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής για τις γυναίκες να είναι κατά προσέγγιση 6 χρόνια υψηλότερο και το προσδόκιμο απασχόλησης μειωμένο κατά 2 χρόνια σε σχέση με τους άντρες.

Πίνακας 13 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Γερμανία το 2013

Ηλικιακή ομάδα	Άντρες			Γυναίκες		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης
0	38.5	2.25	37.70	47.8	1.77	33.51
1-4	37.6	2.26	37.83	46.9	1.78	33.61
5-9	33.6	2.26	37.86	43.0	1.78	33.63
10-14	28.6	2.27	37.88	38.0	1.78	33.64
15-19	23.7	2.27	37.89	33.0	1.78	33.66
20-24	20.2	2.13	36.53	29.4	1.67	32.45
25-29	18.9	1.84	33.32	27.8	1.45	29.33
30-34	18.3	1.52	29.36	26.7	1.22	25.64
35-39	18.0	1.24	25.04	25.8	1.01	21.89
40-44	17.9	1.02	20.62	24.9	0.82	18.09
45-49	17.8	0.82	16.19	24.2	0.65	14.09
50-54	17.7	0.64	11.87	23.7	0.48	10.07
55-59	17.7	0.43	7.74	23.1	0.31	6.23
60-64	17.7	0.20	3.92	22.4	0.14	2.75
65-69	16.8	0.00	1.19	20.3	0.00	0.67
70-74	14.0	0.00	0.45	16.7	0.00	0.22
75-79	11.0	0.00	0.12	12.9	0.00	0.04
80-84	8.4	0.00	0.00	9.5	0.00	0.00
85+	6.3	0.00	0.00	6.7	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 14 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Σουηδία το 2013

Ηλικιακή ομάδα	Άντρες			Γυναίκες		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης
0	38.4	3.43	38.19	44.4	3.14	36.17
1-4	37.5	3.44	38.30	43.5	3.15	36.26
5-9	33.6	3.44	38.32	39.5	3.15	36.27
10-14	28.6	3.44	38.33	34.5	3.15	36.28
15-19	23.6	3.44	38.35	29.5	3.15	36.29
20-24	20.1	2.87	37.52	26.4	2.51	35.09
25-29	18.9	2.14	34.65	25.0	1.92	32.23
30-34	18.4	1.73	30.75	24.1	1.55	28.55
35-39	18.1	1.44	26.44	23.5	1.23	24.61
40-44	18.0	1.18	22.00	23.1	0.98	20.37
45-49	17.9	0.93	17.56	22.7	0.75	16.11
50-54	17.8	0.71	13.20	22.3	0.52	11.93
55-59	17.7	0.48	9.02	22.0	0.32	7.83
60-64	17.6	0.23	4.97	21.5	0.16	3.98
65-69	17.0	0.02	1.65	20.2	0.02	0.97
70-74	14.2	0.00	0.57	16.8	0.00	0.30
75-79	11.2	0.00	0.00	13.2	0.00	0.00
80-84	8.2	0.00	0.00	9.7	0.00	0.00
85+	5.7	0.00	0.00	6.8	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 15 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής, ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στην Ισπανία το 2013

Ηλικιακή ομάδα	Άντρες			Γυναίκες		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης
0	43.0	9.92	27.05	53.7	8.92	23.25
1-4	42.2	9.95	27.13	52.9	8.94	23.30
5-9	38.2	9.96	27.14	48.9	8.94	23.31
10-14	33.2	9.96	27.15	43.9	8.95	23.32
15-19	28.2	9.97	27.17	38.9	8.95	23.33
20-24	24.0	9.44	26.99	34.5	8.51	23.21
25-29	22.1	7.81	25.56	32.4	7.06	21.81
30-34	21.6	6.29	22.68	31.7	5.71	18.95
35-39	21.4	5.09	19.22	31.1	4.58	15.76
40-44	21.3	4.09	15.54	30.4	3.55	12.55
45-49	21.1	3.12	11.95	29.6	2.58	9.46
50-54	20.9	2.13	8.50	28.8	1.65	6.50
55-59	20.8	1.24	5.12	27.6	0.88	3.75
60-64	20.4	0.43	2.11	25.9	0.30	1.48
65-69	18.7	0.02	0.35	23.0	0.01	0.24
70-74	15.2	0.00	0.09	18.8	0.00	0.06
75-79	11.9	0.00	0.02	14.7	0.00	0.01
80-84	8.9	0.00	0.00	11.0	0.00	0.00
85+	6.5	0.00	0.00	8.0	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 16 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής ανεργίας και απασχόλησης ανά φύλο στη Γαλλία το 2013

Ηλικιακή ομάδα	Άντρες			Γυναίκες		
	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής	Προσδόκιμο ανεργίας	Προσδόκιμο απασχόλησης
0	42.6	3.73	32.52	52.9	3.27	29.32
1-4	41.8	3.74	32.66	52.0	3.28	29.42
5-9	37.8	3.75	32.68	48.1	3.28	29.44
10-14	32.8	3.75	32.70	43.1	3.28	29.45
15-19	27.8	3.75	32.71	38.1	3.28	29.46
20-24	23.7	3.50	32.16	33.7	3.08	29.10
25-29	22.0	2.80	29.75	31.5	2.47	26.97
30-34	21.7	2.16	25.90	30.6	1.92	23.49
35-39	21.6	1.66	21.75	29.8	1.55	19.80
40-44	21.5	1.30	17.50	29.1	1.20	15.97
45-49	21.4	0.97	13.27	28.5	0.88	12.09
50-54	21.4	0.64	9.13	28.1	0.55	8.21
55-59	21.5	0.38	5.07	27.5	0.29	4.50
60-64	21.2	0.08	1.64	26.4	0.06	1.36
65-69	18.7	0.00	0.45	23.2	0.00	0.28
70-74	15.4	0.00	0.13	19.2	0.00	0.07
75-79	12.1	0.00	0.02	15.2	0.00	0.01
80-84	9.0	0.00	0.00	11.4	0.00	0.00
85+	6.5	0.00	0.00	8.3	0.00	0.00

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 17, τα προσδόκιμα επιβίωσης διαφοροποιούνται αισθητά ανά φύλο για όλες τις χώρες. Λαμβάνοντας υπόψη τα ποσοστά μη ενεργούς ζωής ως προς το σύνολο των εναπομεινάντων χρόνων όπως υπολογίστηκαν (MEZ/ΠΕ (%)) και παρατίθενται στον Πίνακα 18, και αφαιρώντας ((MEZ/ΠΕ(%))γυναικών - ((MEZ/ΠΕ(%))αντρών για την ηλικιακή ομάδα μηδέν, συμπεραίνουμε ότι στην Ελλάδα το 2013 οι γυναίκες σε ηλικία μηδέν θα παραμείνουν κατά 12,5% περισσότερο χρόνο σε ανενεργό καθεστώς κατά τη διάρκεια της ζωής τους σε σχέση με τους άντρες. Αντίστοιχα, στην Γερμανία θα παραμείνουν κατά 8,4% περισσότερο χρόνο σε ανενεργό καθεστώς, στην Σουηδία κατά 5%, στην Ισπανία κατά 8,8%, ενώ στην Γαλλία κατά 7,9%. Επομένως, ακόμα και αν εξαλείψουμε την διαφορά που παρατηρείται στα χρόνια επιβίωσης μεταξύ αντρών και γυναικών παρατηρείται σημαντικό χάσμα στο προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής.

Πίνακας 17 Προσδόκιμο επιβίωσης ανά φύλο για την Ελλάδα, την Γερμανία, την Σουηδία, την Ισπανία και την Γαλλία το 2013

Ηλικιακή Ομάδα	Ελλάδα		Γερμανία		Σουηδία		Ισπανία		Γαλλία	
	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες
0	78.5	83.8	78.4	83.1	80.0	83.7	80.0	85.9	78.8	85.5
1-4	77.8	83.1	77.7	82.3	79.3	82.9	79.2	85.1	78.2	84.7
5-9	73.9	79.1	73.8	78.4	75.3	78.9	75.3	81.1	74.2	80.8
10-14	68.9	74.2	68.8	73.4	70.3	74.0	70.3	76.2	69.2	75.8
15-19	64.0	69.2	63.8	68.4	65.4	69.0	65.3	71.2	64.3	70.9
20-24	59.1	64.2	58.9	63.5	60.5	64.0	60.4	66.2	59.4	65.9
25-29	54.2	59.3	54.0	58.5	55.6	59.1	55.5	61.3	54.6	61.0
30-34	49.4	54.4	49.2	53.6	50.8	54.2	50.6	56.3	49.8	56.1
35-39	44.6	49.5	44.3	48.7	46.0	49.3	45.7	51.4	45.0	51.2
40-44	39.9	44.6	39.5	43.8	41.2	44.4	40.9	46.5	40.2	46.3
45-49	35.2	39.7	34.8	39.0	36.4	39.5	36.1	41.7	35.6	41.5
50-54	30.7	35.0	30.2	34.3	31.7	34.8	31.5	36.9	31.1	36.8
55-59	26.4	30.3	25.9	29.7	27.2	30.1	27.1	32.3	26.9	32.3
60-64	22.3	25.8	21.8	25.2	22.8	25.6	23.0	27.7	22.9	27.8
65-69	18.5	21.4	18.0	21.0	18.6	21.2	19.0	23.2	19.1	23.5
70-74	15.0	17.1	14.4	16.9	14.8	17.1	15.3	18.9	15.5	19.2
75-79	11.6	13.0	11.1	12.9	11.2	13.2	11.9	14.7	12.1	15.2
80-84	8.7	9.5	8.4	9.5	8.2	9.7	8.9	11.0	9.0	11.4
85+	6.5	6.8	6.3	6.7	5.7	6.8	6.5	8.0	6.5	8.3

Πηγή: Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 18 Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής ως ποσοστό του προσδόκιμου επιβίωσης (ΜΕΖ/ΠΕ(%)) ανά φύλο το 2013

Ηλικιακή Ομάδα	Ελλάδα		Γερμανία		Σουηδία		Ισπανία		Γαλλία	
	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες
0	54.3	66.8	49.1	57.5	48.0	53.0	53.8	62.6	54.0	61.9
1-4	53.8	66.5	48.4	57.0	47.3	52.5	53.2	62.1	53.4	61.4
5-9	51.3	64.8	45.6	54.8	44.6	50.1	50.7	60.2	50.9	59.5
10-14	47.7	62.4	41.6	51.7	40.6	46.7	47.2	57.6	47.4	56.8
15-19	43.6	59.7	37.1	48.2	36.1	42.8	43.2	54.7	43.3	53.8
20-24	39.6	57.0	34.4	46.2	33.2	41.3	39.7	52.1	39.9	51.2
25-29	39.1	57.2	34.9	47.4	33.9	42.2	39.9	52.9	40.4	51.7
30-34	42.1	60.8	37.2	49.9	36.1	44.5	42.8	56.2	43.6	54.7
35-39	46.4	65.1	40.7	53.0	39.4	47.6	46.8	60.4	47.9	58.3
40-44	51.7	70.0	45.3	56.8	43.8	51.9	52.0	65.4	53.3	62.9
45-49	58.6	75.8	51.1	62.2	49.2	57.4	58.3	71.1	60.0	68.8
50-54	67.1	82.7	58.6	69.2	56.1	64.2	66.3	77.9	68.6	76.2
55-59	77.7	89.3	68.4	78.0	65.0	72.9	76.6	85.7	79.8	85.2
60-64	89.0	95.1	81.1	88.6	77.1	83.8	89.0	93.5	92.5	94.9
65-69	96.3	98.9	93.4	96.8	91.1	95.3	98.0	98.9	97.6	98.8
70-74	98.7	99.7	96.9	98.7	96.2	98.2	99.4	99.7	99.2	99.6
75-79	99.6	100.0	99.0	99.7	100.0	100.0	99.8	99.9	99.8	99.9
80-84	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
85+	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

Οι λόγοι της μεγάλης διαφοράς μεταξύ των προσδοκώμενων ανενεργών χρόνων, διαφαίνονται στο φύλλο «Inactive population - Main reason for not seeking employment - Distributions by sex and age» της έρευνας εργατικού δυναμικού όπου παρέχει πληροφορίες για τους λόγους που τα άτομα δεν αναζητούν εργασία, όπως οικογενειακές υποχρεώσεις, φροντίδα εξαρτημένων μελών όπως είναι τα παιδιά, αναπηρία, η πεποίθηση ότι δεν υπάρχει εργασία, η εκπαίδευση και η συνταξιοδότηση. Στην Ελλάδα το 2013 για παράδειγμα, παρατηρούμε ότι η φροντίδα των εξαρτώμενων μελών (παιδιά, ηλικιωμένοι) αποτελεί αποκλειστικά γυναικεία ευθύνη με τα ποσοστά των αντρών που δεν αναζητούν εργασία για αυτό το λόγο να είναι μηδενικά για κάθε ηλικιακή ομάδα ενώ αντίθετα για τον ίδιο λόγο το 24,4% των γυναικών της ηλικιακής ομάδας 25-49 δεν αναζητά εργασία. Ταυτόχρονα οι οικογενειακές και προσωπικές υποχρεώσεις, όπως είναι η μη αμειβόμενη οικιακή εργασία δεν επιτρέπουν στις γυναίκες να εργαστούν σε ποσοστό της τάξης του 30,4% σε σχέση με τους συνολικούς λόγους αποχής από την εύρεση εργασίας για τις ηλικίες από 25 έως 49. (Το αντίστοιχο ποσοστό για τους άντρες είναι μόλις 2 %.) Στην Σουηδία-την χώρα με το μικρότερο έμφυλο χάσμα στο προσδοκώμενο μη ενεργό χρόνο- οι οικογενειακές και προσωπικές υποχρεώσεις δεν αποτελούν λόγο ένταξης των γυναικών στον μη ενεργό πληθυσμό (0%), ενώ η φροντίδα εξαρτώμενων μελών δεν τους επιτρέπει να αναζητήσουν εργασία κατά 19,1% σε σχέση με τους υπόλοιπους λόγους.

Τα ποσοστά του μη ενεργού πληθυσμού είναι υψηλότερα για τις γυναίκες που συνήθως επωμίζονται αυτά τα βάρη, του νοικοκυριού και της φροντίδας των παιδιών σχεδόν καθολικά, με αποτέλεσμα να εξαρτώνται οικονομικά από τους συζύγους τους. Όμως η οικογένεια ως έμφυλος θεσμός, αλληλοεπιδρά με το κράτος και την αγορά εργασίας και μειώνει τον βαθμό συμμετοχής των γυναικών στην αμειβόμενη εργασία (Ruth, 2007). Το παραπάνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται από την ποσοτική ανάλυση που προηγήθηκε καθώς και από πληθώρα ερευνών. Οι Krueger και Slesinick (2014), διαπίστωσαν πως εάν προστεθούν τα προσδοκώμενα χρόνια φροντίδας εξαρτημένων μελών και οικογενειακών υποχρεώσεων ως χρόνος εργασίας- απλά εκτός αγοράς- σχεδόν ισοσταθμίζεται το προσδόκιμο απασχόλησης αντρών και γυναικών. Ο Becker, υποστηρίζει ότι λόγω των ατομικών επιλογών στα πλαίσια του οικογενειακού θεσμού οι γυναίκες «επενδύουν» λιγότερο από τους άντρες στην καριέρα τους και τις εργασιακές τους δυνατότητες, αναζητώντας συμβιβαστικές λύσεις που συνάδουν με τις

έμφυλες υποχρεώσεις τους με βασικές τα παιδιά και την μητρότητα. (ΚΕΘΙ, 2008) Εάν η γυναίκα δεν ψάχνει για εργασία, τότε δεν συγκαταλέγεται στον άνεργο πληθυσμό αλλά στον μη ενεργό στη λογική ότι επέλεξε να ασχολείται με την φροντίδα των παιδιών και τις οικιακές εργασίες. Ιδιαίτερα μετά την απόκτηση παιδιών, πολλές γυναίκες αποφασίζουν να μην εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό, να αποχωρήσουν μόνιμα ή προσωρινά σε μια προσπάθεια να εξισορροπήσουν την εργασία και την οικογένεια σε αντίθεση με τους άντρες (Laufer, 2006). Η ερευνητική ομάδα για τον «Οικογενειακό καταμερισμό εργασίας» του ερευνητικού εργαστηρίου MATISSE (2001) ποσοτικοποίησε τα στοιχεία την γαλλικής στατιστικής υπηρεσίας για την «χρήση του χρόνου» αποδεικνύοντας την άνιση κατανομή των οικιακών εργασιών και την εξειδίκευση ρόλων σε αυτές. Συνολικά, οι γυναίκες αφιερώνουν στις οικιακές εργασίες δυο φορές περισσότερο χρόνο από τους άντρες (5 ώρες ημερησίως), και παράλληλα οι άντρες αφιερώνουν τρεις φορές λιγότερο χρόνο στα παιδιά τους από τις γυναίκες. Η ανισότητα αυτή, δημιουργεί προβλήματα εξισορρόπησης της επαγγελματικής με την προσωπική ζωή που τελικά καταλήγει στην απόσυρση μεγάλου ποσοστού των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα (ΚΕΘΙ, 2007).

Για την μείωση του προσδοκώμενου μη ενεργού χρόνου των γυναικών και κατ' επέκταση της αύξησης του προσδοκώμενου χρόνου απασχόλησής τους είναι αναγκαία τα μέτρα που προωθούν την συμφιλίωση εργασίας και οικογενειακής ζωής και που διακρίνονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: αυτά που διευκολύνουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας (υπηρεσίες που αφορούν την φροντίδα και την νοσηλεία), μέτρα που διευκολύνουν τον συνδυασμό (συμφιλίωση) εργασίας και οικογένειας (άδειες, ελαστικό ωράριο, μερική απασχόληση) και μέτρα που προωθούν την ανακατανομή των γονεϊκών ευθυνών (Μουσούρου, 2004). Η απόφαση για την επιλογή του κατάλληλου μέτρου ώστε να ενθαρρυνθούν οι γυναίκες να εργαστούν είναι περίπλοκη. Αρκετές χρηματικές παροχές που συνδέονται με τα παιδιά παρέχουν σημαντική οικονομική ελάφρυνση και δίνουν την δυνατότητα στον χρήστη να αγοράσει τις υπηρεσίες που χρειάζεται και είναι πιο αποτελεσματικό για την εξασφάλιση της αυθεντικής επιλογής σε σχέση με την άμεση παροχή υπηρεσιών (Lewis, 2007). Όμως, τέτοιες παροχές συχνά αφορούν τις γυναίκες που εγκαταλείπουν ή περιορίζουν την επαγγελματική δραστηριότητά τους (όπως το γονικό επίδομα ανατροφής) ή θέτουν ως προϋπόθεση κάποιο ανώτατο ύψος των οικογενειακών εισοδημάτων, και έτσι στην πραγματικότητα μειώνουν το κόστος

του παιδιού για τις γυναίκες που δεν εργάζονται και τις αποτρέπει από την εύρεση εργασίας αφού καθιστούν το κόστος συγκριτικά υψηλότερο για τις γυναίκες που εργάζονται (Sofer, 2006). Το συγκεκριμένο μέτρο δηλαδή μπορεί να ενθαρρύνει τις γυναίκες να παραμείνουν στον μη ενεργό πληθυσμό. Επιπρόσθετα, δεν έχει αλλάξει η νοοτροπία των εργοδοτών οι οποίοι δεν είναι πρόθυμοι να επωμιστούν τυχόν κόστη από γονικές άδειες και μειωμένα ωράρια με αποτέλεσμα να μην προσλαμβάνουν γυναίκες παρόλο που πρόκειται για αναγκαίες παροχές (ΚΕΘΙ, 2007). Επιπλέον, οι προωθούμενες μορφές ευέλικτης εργασίας, στις οποίες οι εργαζόμενοι αντιδρούν έντονα, μεταβάλλουν το πλαίσιο και τις συνθήκες εργασίας που αποβαίνουν εναντίον τους. Η ελαστικότητα στην ώρα προσέλευσης και αποχώρησης και γενικά μέτρα διευθέτησης του χρόνου εργασίας μπορεί όντως να διευκολύνει (όπως και οι άδειες μητρότητας αλλά και πατρότητας) αλλά αντίθετα, το διακεκομμένο ωράριο ή το "κυκλικό" καθιστά ανέφικτο τον συνδυασμό της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής λόγω της αναστάτωσης στο ωράριο. Παράλληλα, οι ελαστικές σχέσεις εργασίας ως μέτρο διευκόλυνσης για τις γυναίκες μπορεί να διαιωνίζει την μειονεκτική θέση της γυναίκας στη αγορά εργασίας στην προσπάθειά τους να ενθαρρυνθούν οι γυναίκες να συνδυάσουν την εργασία με την αναπαραγωγή (Μουσούρου, 2004). Κάποιες παροχές, παραβλέπουν το γεγονός ότι η συμμετοχή στη φροντίδα της οικογένειας είναι ισότιμη ευθύνη ανδρών και γυναικών και αναπαράγουν ορισμένα στερεότυπα, όταν επικεντρώνονται στην προστασία του αναπαραγωγικού ρόλου της εργαζόμενης (ΚΕΘΙ, 2007). Η αναβάθμιση υποδομών φροντίδας και η διεύρυνση του ωραρίου των δημοτικών σχολείων και των νηπιαγωγείων μπορεί να μειώσουν το χάσμα που παρατηρείται μεταξύ του ανδρικού και γυναικείου μη ενεργού πληθυσμού αφού τις ελαφρύνει από ένα σημαντικό βάρος των οικογενειακών υποχρεώσεών τους, χωρίς να παρεμποδίζεται η προώθηση ενός ισότιμου μοντέλου σχετικά με τον έμφυλο καταμερισμό υποχρεώσεων.

4. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Ένα ζήτημα που χρήζει περαιτέρω ανάλυσης, είναι ο διαχωρισμός του προσδοκώμενου μη ενεργού χρόνου. Με τον διαχωρισμό του αναμενόμενου μη ενεργού χρόνου σε χρόνια στην εκπαίδευση, την συνταξιοδότηση και τις οικογενειακές υποχρεώσεις θα μπορούμε να έχουμε μια ποιο ολοκληρωμένη εικόνα των διαχρονικών τάσεων που παρατηρούνται στις διάφορες καταστάσεις. Ιδιαίτερα τα αναμενόμενα χρόνια σε καθεστώς εκπαίδευσης που δεν ενσωματώθηκαν στην ανάλυση της παρούσας εργασίας μπορούν να προσφέρουν σημαντικά στοιχεία για τις σχέσεις εκπαίδευσης και απασχόλησης, εκπαίδευσης-προσδόκιμων ετών επιβίωσης καθώς και την σχέση οικονομικής ανάπτυξης και εκπαίδευσης. Η μείωση της θνησιμότητας και η αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση είναι δύο από τις σημαντικότερες πτυχές της διαδικασίας της οικονομικής ανάπτυξης. Η αύξηση του προσδόκιμου ζωής αυξάνει τη βέλτιστη ποσότητα της σχολικής εκπαίδευσης, διότι οι επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, θα αποσβεστούν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα (Ozcan & Weil, 2000). Αντίστοιχα, οι Croix και Licandro (1999), δείχνουν ότι υπάρχει μια θετική συσχέτιση μεταξύ του προσδόκιμου ζωής και το χρόνο που αφιερώνουν τα άτομα στην εκπαίδευση. Ταυτόχρονα εκτιμούν ότι το προσδόκιμο επιβίωσης επηρεάζει άμεσα και την οικονομική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, όταν η πιθανότητα θανάτου είναι αυξημένη σε μικρότερες ηλικίες οι άνθρωποι επιλέγουν να εργαστούν νωρίτερα εις βάρος της εκπαίδευσης. Επομένως εάν το ανθρώπινο κεφάλαιο συσσωρεύεται στο σχολείο και αποτελεί κινητήρια δύναμη του ρυθμού ανάπτυξης, αναμένεται να εξαρτάται από το προσδόκιμο ζωής. Ενώ όμως η αύξηση του προσδόκιμου ζωής μπορεί να βοηθήσει στην οικονομική ανάπτυξη επισημαίνουν ότι τα οφέλη μπορεί να αντισταθμίζονται από την αύξηση του μέσου όρου ηλικίας των εργαζομένων. Ο Hazan (2009) όπως αναφέρεται στους Cervellati και Sunde (2010) για παράδειγμα, υποστηρίζει ότι για να έχει θετική επίδραση η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης στην επένδυση για την εκπαίδευση, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αύξηση της αναμενόμενης προσφοράς στα χρόνια εργασίας. Οι Cervellati και Sunde (2010) αντίθετα θεωρούν ότι η βέλτιστη επιλογή των χρόνων εκπαίδευσης απαιτεί το οριακό όφελος από την καθυστέρηση της εισόδου στην αγορά εργασίας να ισούται με το οριακό κόστος. Τα οριακά οφέλη δίνονται από την αύξηση του επιπέδου του ανθρώπινου κεφαλαίου που λαμβάνεται από την περαιτέρω διαμονή στην εκπαίδευση που εξοφλείται για το υπόλοιπο της

αναμενόμενης ζωής εργασίας. Το κόστος ευκαιρίας αποτελεί το εισόδημα που χάνεται εάν ένα άτομο παραμένει σε καθεστώς εκπαίδευσης αντί να εισέλθει στην αγορά εργασίας. Επομένως η αναγκαία και επαρκής προϋπόθεση για την μακροζωία να αυξήσει τα χρόνια εκπαίδευσης είναι να προκαλέσει την αύξηση των οριακών κερδών σε σχέση με τα οριακά κόστη, και όχι μια αύξηση στα αναμενόμενα έτη εργασίας. Μάλιστα, το προσδόκιμο εκπαίδευσης μπορεί να αυξάνεται ενώ το προσδόκιμο απασχόλησης μειώνεται, εάν τα υψηλότερα κέρδη μεταφράζονται σε αυξημένη κατανάλωση με ταυτόχρονη αύξηση του προσδοκώμενου «ελεύθερου»- μη ενεργού χρόνου (Cervellati & Sunde, 2013). Μια ανάλυση με έτος βάσης το 2008, αναφορικά με τα αναμενόμενα έτη που προσδοκάμε ένα άτομο να παραμείνει σε καθεστώς εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει να διαπιστωθεί στα διάφορα στάδια των οικονομικών κύκλων, τυχόν συσχέτιση μεταξύ των αναμενόμενων ετών εκπαίδευσης και απασχόλησης, επομένως και της οικονομικής ανάπτυξης εάν θεωρηθεί παράγοντας αυτής η συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χρήση των πινάκων επιβίωσης και η διεύρυνσή τους ώστε να υπολογιστεί η μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων σε καθεστώς μη ενεργούς ζωής, απασχόλησης και ανεργίας προσφέρει μια διαφορετική απεικόνιση της εργασιακής πραγματικότητας που εστιάζει στον ατομικό κύκλο ζωής τους. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η εφαρμογή της μεθόδου Sullivan για τη μέτρηση της ανεργίας και τη χάραξη αντίστοιχων κοινωνικών πολιτικών. Για παράδειγμα, το ποσοστό απασχόλησης ενώ προσφέρει μια συνολική εικόνα για τον άνεργο πληθυσμό δεν μπορεί να απαντήσει σε ερωτήματα όπως το κατά πόσο ο χρόνος καταβολής ενός επιδόματος ανεργίας συμβαδίζει με τη μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων σε καθεστώς ανεργίας. Ταυτόχρονα, τα αποτελέσματα που υπολογίζονται εάν συνδυαστούν με τα ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας προσφέρουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται ανά φύλο και ανά χώρα. Ένα βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση είναι ότι η οικονομική κρίση του 2008, δεν είχε τις ίδιες επιπτώσεις για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τις τρεις καταστάσεις που αναλύονται. Ενώ το προσδόκιμο ανεργίας αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα και την Ισπανία και το προσδόκιμο απασχόλησης μειώθηκε αισθητά, στην Γαλλία παρατηρήθηκε μια σχετική σταθερότητα στη μέση διάρκεια παραμονής των ατόμων στα διάφορα στάδια του κύκλου ζωής τους ενώ η Γερμανία και η Σουηδία δεν πλήγηκαν από την χρηματοοικονομική κρίση σε σχέση με αυτά τα μεγέθη. Η Γερμανία αντιθέτως αύξησε το προσδόκιμο απασχόλησης και μείωσε το προσδόκιμο ανεργίας, αποτέλεσμα που μπορεί να απορρέει από την ηγεμονεύουσα θέση της στην Ευρώπη αυτή τη στιγμή, την επέκτασή της σε όλες τις αγορές και την διαφορετική φύση των αιτιών της ανεργίας. Ταυτόχρονα, η Σουηδία παρέμεινε σε σταθερά οικονομικά επίπεδα, αποτέλεσμα της διευρυμένης δημόσιας πολιτικής για την απασχόληση και συνολικά της πολιτικής για καθολική απασχόληση που ακολουθεί και δοκιμάστηκε στην κρίση της δεκαετίας του 90'. Στην Ελλάδα και την Ισπανία οι μεταρρυθμίσεις που τέθηκαν σε εφαρμογή, δεν κατάφεραν να λύσουν το δομικό πρόβλημα της ανεργίας και την έλλειψη ζήτησης για εργασία. Παράλληλα, η συγκεκριμένη μεθοδολογία παρέχει χρήσιμα στοιχεία για τον καθορισμό συνταξιοδοτικών πολιτικών αλλά και την ανάδειξη προβλημάτων που μπορεί να δημιουργηθούν αφού τα προσδοκώμενα έτη απασχόληση σχετίζονται άμεσα με το ύψος της σύνταξης που θα καταβληθεί στους δρώντες. Με τη

χρήση της μέσης διάρκειας παραμονής των ατόμων στις τρεις καταστάσεις το ερώτημα μετατίθεται στο πως τα άτομα θα ενθαρρυνθούν να παραμείνουν στην εργασία για μεγαλύτερο διάστημα από την προσπάθεια για αύξηση της μέσης ηλικίας αποχώρησης. Αναφορικά με την μέση διάρκεια παραμονής σε ανενεργό καθεστώς ανά φύλο προκύπτουν χρήσιμα ευρήματα, τα οποία αναδεικνύουν ότι η χρήση του δείκτη αυτού συμβάλλει στην καλύτερη ανάδειξη των ανισοτήτων που υφίστανται οι γυναίκες αναφορικά με τον ρόλο τους στην οικογένεια από ότι μια προσέγγιση που απλά αναφέρεται στα ποσοστά του μη-ενεργού πληθυσμού. Ενώ τα προσδόκιμα ανεργίας για τα δυο φύλα δεν διαφέρουν ιδιαίτερα όπως θα περίμενε κανείς, το προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής για τις γυναίκες είναι πολύ υψηλό στις παραγωγικές ηλικιακές ομάδες. Μεταξύ των βασικών διεκδικήσεων για κοινωνικές παροχές θα πρέπει να αποτελεί η ανακατανομή των κοινωνικών (άρα και οικογενειακών) ρόλων με την ταυτόχρονη επέκταση και βελτίωση των υπηρεσιών προς την εργαζόμενη μητέρα και την ενίσχυση των δικτύων φροντίδας για τα παιδιά και τα ηλικιωμένα άτομα παράλληλα με την προώθηση εκ μέρους των επιχειρήσεων πολιτικών φιλικών προς την οικογένεια ώστε να αυξηθεί συνολικά ο προσδοκώμενος χρόνος απασχόλησης. Τέλος, αναλύοντας το προσδόκιμο εκπαίδευσης, συντάξιμου χρόνου, οικογενειακών υποχρεώσεων και ανεργίας σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και ύφεσης συγκριτικά με το προσδόκιμο απασχόλησης, μπορούμε να ερευνήσουμε ποιες καταστάσεις επιδρούν αρνητικά και ποιες θετικά στην αύξηση του προσδόκιμου απασχόλησης που αποτελεί αναγκαία συνθήκη για τη διατήρηση εύρωστων δημόσιων οικονομικών στο μέλλον.

ΠΗΓΕΣ

A' Αρχεία της Eurostat

Ετήσια αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, Eurostat (2015),
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_pganws&lang=en, Φύλλο:
Population by sex, age, nationality and labour status (1 000)

Αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για τον μη ενεργό πληθυσμό,
Eurostat (2015),
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_igar&lang=en, Φύλλο:
Inactive population - Main reason for not seeking employment - Distributions by sex
and age (%) (lfsa_igar)

Στοιχεία για τους θανάτους κατά ηλικία και κατά φύλο, Eurostat (2015),
http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/DEMO_MAGEC, Φύλλο:
Deaths by age and sex [demo_magec]

Γλωσσάρι: Επεξήγηση της μεθόδου Sullivan, Eurostat,
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Sullivan_method

B' Εκθέσεις της ΓΣΕΕ

Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2013, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ. Ανάκτηση από

<http://www.inegsee.gr/sitefiles/files/ekthesh-15email.pdf>

Responding to the unemployment challenge: A job guarantee proposal for Greece.
Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας, ΓΣΕΕ,
2014. Ανάκτηση από

http://www.levyinstitute.org/pubs/rpr_apr_14.pdf

Γ' Εκθέσεις του ΟΟΣΑ

How's Life in Greece?. OECD, October 2015. Ανάκτηση από

<http://www.oecd.org/greece/Better%20Life%20Initiative%20country%20note%20Greece.pdf>,
OECD publishing (2006). Live longer, Work Longer, Ανάκτηση από
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/live-longer-work-longer_9789264035881-en#page11

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρβανίτης Κ., Ξυδοπούλου Ε., Παπαγιαννοπούλου Μ. (2007) *Εγχειρίδιο για το ρόλο των ανδρών/πατέρων στην εξισορρόπηση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών Για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
- Ζάχου Χ., Σταφυλάς Δ. (2008) *Εκπαιδευτικό επίπεδο και συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών Για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
- Μαράτου-Αλιπράντη Α., Μπάγκαβος Χ., Παπαδάης Μ., Παπλιάκου Β. (2012) *Πληθυσμός και Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Εξελίξεις και Προοπτικές*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Μουσούρου Α., (2004). Εργασία και οικογενειακή ζωή. Στο Α. Μουσούρου & Μ. Στρατηγάκη, *Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής: Θεωρητικές αναφορές και εμπειρικές διερευνήσεις*, (σσ 73-106). Αθήνα: Gutenberg
- Μπάγκαβος, Χ. (2003) *Δημογραφικές Μεταβολές, Αγορά Εργασίας και Συντάξεις στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Gutenberg
- Μπάγκαβος, Χ. (2012). *Η κατάσταση υγείας του πληθυσμού στην Ελλάδα: Προσδόκιμο επιβίωσης και προσδόκιμο υγείας*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων
- Begg, D. (2006). *Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β΄*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Bergman M., Best in Class: Public Finances in Sweden during the Financial Crisis, PANOECOMICUS, 2011, 4, pp. 431-453.
- Cervellati M., Sunde U. (2010). Longevity and Lifetime Labor Supply: Evidence and Implications Revisited, IZA
- Cervellati M., Sunde U. (2013). Life Expectancy, Schooling, and Lifetime Labor Supply: Theory and Evidence Revisited, IZA, March 2013, Discussion Paper No. 7286
- Croix D., Licandro O., (1999). Life expectancy and endogenous growth, Economics Letters 65 (1999) 255–263
- Dhillon P., Ladusingh L. (2013). Working Life gain in old age life expectancy in India, *Demographic Research*, Vol 28, Article 26, pp 733-762
- Eggleson K., Fuchs V. (2012). The New Demographic Transition: Most Gains in Life Expectancy Now Realized Late in Life, *J Econ Perspect*. 2012 Summer; 26(3): 137–156.

- Engbom N., Detragiache E., Raei F. (2015) The German Labor Market Reforms and Post-Unemployment Earnings. International Monetary Fund. Ανάκτηση από <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15162.pdf>
- Gailhard I., Katarina K. (2014). Economic crisis and labour force transition to inactivity: a comparative study in German rural and urban areas. Studies in Agricultural Economics 116 (2014) 25-32. Ανάκτηση από <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/165982/2/06-1320.pdf>
- Horwitz L., Myant M. (2015). Spain's labour market reforms: the road to employment – or to unemployment? European Trade Union Institute, Working Paper 2015.03
- Hytti H., Valaste M. (2009) The average length of working life in the European Union, The Social Insurance Institution, Finland (Kela)
- Hytti H. Nio I. (2014). Monitoring the employment strategy and the duration of active working life. The Social Insurance Institution (Kela), Finland Social security and health research: working papers 38/2004 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3430/Sel_38_netti.pdf?sequence=2
- Kalemli-Ozcan S., Ryder H. (2000). Mortality decline, human capital investment, and economic growth, Journal of Development Economics Vol 62, pp 1-23
- Krueger K., Slesnick F., (2014). Total Worklife Expectancy, Journal of Forensic Economics 25(1), pp. 51-70
- Laufer J. (2006). Η επαγγελματική ισότητα. Στο Μ. Maruani, *Γυναίκες, φύλο, κοινωνίες: Τι γνωρίζουμε σήμερα* (σσ311-320). Αθήνα: Μεταίχμιο
- Lewis J., (2007). Το φύλο και τα προνοιακά καθεστώτα. Στο G. Lewis, S. Gewirtz & J. Clarke, *Κοινωνική Πολιτική: Μια άλλη προσέγγιση*, (σσ 44-60). Αθήνα: Gutenberg
- Machin S., Manning A. (1998). The Causes and Consequences of Long-Term Unemployment in Europe. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science. Ανάκτηση από http://eprints.lse.ac.uk/20255/1/The_Causes_and_Consequences_of_Long-Term_Unemployment_in_Europe.pdf
- Mankiew G., Taylor M. (2011) *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας με αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες*, Gutenberg
- Nurminen M. (2012). Working-life expectancy in Finland: trends and differentials 2000-2015, a multistate regression modeling approach, Finnish Centre For Pensions,

Reports,

Ανάκτηση από

http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/raportit/working_life_expectancy_in_finland_trends_and_differentials_2000_2015_7.pdf

Ruth L., (2007). Το φύλο και η Ανάλυση της Κοινωνικής Πολιτικής. Στο G. Lewis, S. Gewirtz & J. Clarke, *Κοινωνική Πολιτική: Μια άλλη προσέγγιση*, (σσ 44-60). Αθήνα: Gutenberg

Sofer C. (2006). Η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας των γυναικών. Στο M. Maruani, *Γυναίκες, φύλο, κοινωνίες: Τι γνωρίζουμε σήμερα* (σσ287-296). Αθήνα: Μεταίχμιο

Whitehouse, E. R. (2007), “Life-Expectancy Risk and Pensions: Who Bears the Burden?”, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 60, OECD
Ανάκτηση από <http://dx.doi.org/10.1787/060025254440>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

.

Πίνακα; 19 Παράδειγμα ολοκληρωμένου υπολογισμού πίνακα εργασιακής κατάστασης, Ελλάδα 2013 για το σύνολο του πληθυσμού

x	x - x+n	n	Px	Dx	mx	ax	qx	lx	nlx	Tx	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών από την ηλικία x και άνω
0	0	1	100,035.00	346	0.0035	0.5	0.0035	100000	99724	8119026	Επιζώντες στο μέσο της ηλικίας x
1	1-4	4	443,650.00	58	0.0001	0.5	0.0005	99655	398515	8019302	Επιζώντες στην αρχή της ηλικίας x
5	5-9	5	536,061.00	53	0.0001	0.5	0.0005	99603	497890	7620788	Πιθανότητα θανάτου στη διάρκεια της ηλικίας x
10	10-14	5	535,872.00	58	0.0001	0.5	0.0005	99553	497632	7122898	Μέση διάρκεια ζωής (σε έτη) των θανόντων μεταξύ της αρχής της ηλικίας x και της αρχής της ηλικίας x+n
15	15-19	5	546,182.00	128	0.0002	0.5	0.0012	99500	497206	6625265	Ειδικός δείκτης θνησιμότητας
20	20-24	5	617,353.00	263	0.0004	0.5	0.0021	99383	496386	6128059	Αριθμός θανάτων
25	25-29	5	669,605.00	304	0.0005	0.5	0.0023	99172	495296	5631672	Πληθυσμός στο μέσο του έτους
30	30-34	5	816,253.00	507	0.0006	0.5	0.0031	98947	493966	5136377	Εύρος του ηλικιακού διαστήματος
35	35-39	5	826,930.00	635	0.0008	0.5	0.0038	98640	492254	4642411	Ηλικιακή ομάδα
40	40-44	5	843,884.00	1026	0.0012	0.5	0.0061	98262	489820	4150156	Ηλικία στην αρχή του ηλικιακού διαστήματος
45	45-49	5	790,197.00	1719	0.0022	0.5	0.0108	97666	485690	3660336	
50	50-54	5	747,107.00	2586	0.0035	0.5	0.0172	96610	478905	3174646	
55	55-59	5	685,822.00	3819	0.0056	0.5	0.0275	94952	468242	2695741	
60	60-64	5	636,908.00	5069	0.0080	0.5	0.0390	92345	452716	2227499	
65	65-69	5	577,494.00	7098	0.0123	0.5	0.0596	88742	430481	1774783	
70	70-74	5	509,343.00	9105	0.0179	0.5	0.0856	83451	399404	1344303	
75	75-79	5	492,939.00	16133	0.0327	0.5	0.1513	76311	352696	944899	
80	80-84	5	363,615.00	23299	0.0641	0.5	0.2761	64768	279126	592202	
85+	85+	10	264,365.00	39588	0.1497	0.5	0.8563	46882	313077	313077	

Πηγή Υπολογισμοί που βασίστηκαν στα στοιχεία της Eurostat

(συνεχίζεται)

ex	pix	DFLEX	%dfle/tle	Λόγος ΕΖ/ΠΕ (%) στην ηλικία x	Προσδόκιμο μη ενεργούς ζωής στην ηλικία x	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών μη ενεργών (inactives) από την ηλικία x και άνω	Επιζώντες μη ενεργοί (inactives) στο μέσο της ηλικίας x	Ποσοστό ενεργών στην ηλικία x	Λόγος ΕΖ/ΠΕ (%) στην ηλικία x	Προσδόκιμο ενεργούς ζωής (ΕΖ) στην ηλικία x	Συνολικός αριθμός ανθρωποετών ενεργών (actives) από την ηλικία x και άνω	Επιζώντες ενεργοί (actives) στο μέσο της ηλικίας x	Ποσοστό μη-ενεργών (inactives) στην ηλικία x	Προσδόκιμο Επιβίωσης (ΠΕ) στην ηλικία x
81.2	1.000	31.8	39.2	0.000	99724	4937377	99724	0.000	39.2	49.4	60.8	4937377	0	1.000
80.5	1.000	31.9	39.7	0.000	398515	4837653	398515	0.000	39.7	48.5	60.3	4837653	0	1.000
76.5	1.000	31.9	41.7	0.000	497890	4439139	497890	0.000	41.7	44.6	58.3	4439139	0	1.000
71.5	1.000	32.0	44.7	0.000	497632	3941248	497632	0.000	44.7	39.6	55.3	3941248	0	1.000
66.6	0.923	32.0	48.0	0.076	459241	3443616	459241	0.076	48.0	34.6	52.0	3443616	37965	0.923
61.7	0.496	31.6	51.3	0.503	246351	2984375	246351	0.503	51.3	30.0	48.7	2984375	250035	0.496
56.8	0.141	29.2	51.4	0.858	70125	2738024	70125	0.858	51.4	27.6	48.6	2738024	425171	0.141
51.9	0.110	24.9	48.1	0.889	54741	2667899	54741	0.889	48.1	27.0	51.9	2667899	439225	0.110
47.1	0.124	20.6	43.7	0.875	61408	2613158	61408	0.875	43.7	26.5	56.3	2613158	430846	0.124
42.2	0.136	16.3	38.5	0.863	67074	2551749	67074	0.863	38.5	26.0	61.5	2551749	422746	0.136
37.5	0.174	12.0	32.1	0.825	84552	2484675	84552	0.825	32.1	25.4	67.9	2484675	401138	0.174
32.9	0.282	8.0	24.4	0.718	135061	2400123	135061	0.718	24.4	24.8	75.6	2400123	343843	0.282
28.4	0.445	4.5	16.0	0.554	208597	2265062	208597	0.554	16.0	23.9	84.0	2265062	259645	0.445
24.1	0.713	1.9	7.7	0.286	323146	2056465	323146	0.286	7.7	22.3	92.3	2056465	129569	0.713
20.0	0.927	0.5	2.3	0.072	399130	1733318	399130	0.072	2.3	19.5	97.7	1733318	31351	0.927
16.1	0.978	0.1	0.8	0.021	390950	1334189	390950	0.021	0.8	16.0	99.2	1334189	8453	0.978
12.4	0.995	0.0	0.2	0.004	351036	943239	351036	0.004	0.2	12.4	99.8	943239	1660	0.995
9.1	1.000	0.0	0.0	0.000	279126	592202	279126	0.000	0.0	9.1	100.0	592202	0	1.000
6.7	1.000	0.0	0.0	0.000	313077	313077	313077	0.000	0.0	6.7	100.0	313077	0	1.000

(συνεχίζεται)

Economic crisis and changes in life circle stages of individuals: a temporal and spatial approach with the application of Sallivan method

Constantina Lagoudakou

ABSTRACT

The aim of this paper is to investigate temporally the differences in worklife expectancy, unemployment and inactivity in regards to gender, age and country before and after the financial crisis of 2008. At the same time there is an attempt to examine the indicators of working life expectancy, unemployment and inactive life compared with the corresponding percentages. The analysis is based on the application of the Sallivan method, and precisely the combination of data regarding mortality and the working status of individuals. By extending the survival tables, the expected time period that the individuals remain in each stage is calculated on the basis of Eurostat and LFS (Labor Force Survey) data. Greece, Spain, France, Germany and Sweden were taken into account during 2005, 2008, 2011 and 2013. The result suggests that the financial crisis of 2008 did not have the same impact for all European Union countries regarding the three parameters examined. Also, we suggest that the estimation of the working life expectancy and inactivity expectancy will provide valuable information for determining pension policies that cannot be calculated by the retirement rates or the average exit age from the labor market alone. Moreover, it contributes to better highlight the inequalities suffered by women regarding their role in the family. Finally, a different perspective of employment is provided by focusing in the individual's life-cycle and it is an essential indicator for the implementation of policies that aim at how to encourage employees to stay in the workforce for longer. Further investigation could aim at calculating the education expectancy, retirement period and family obligations.

Keywords

Life tables , working life expectancy, unemployment expectancy,
inactivity expectancy, Sallivan Method, economic crisis,
retirement, family obligations

